Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

OPVSCVLVM PHILIPPI BERO||ALDI De Terręmotu & Pestilen||tia, Cum Annotamentis || GALENI.|| Addita est explicatarum in Anno||tamentis Galeni dictionum || TABVLA.||

Beroaldo, Filippo

Straßburg, 1510

urn:nbn:de:bsz:31-277224

Visual Library

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

1944

42 A 1237 RH

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

OPVSCVLVM PHILIPPI BEROALDI De Terręmotu & Peſtilentia, Cum Annotamentis GALENI.

Addita eſt explicatarum in Annotamentis Galeni dictionum TABVLA.

AD MAXIMVM ANTISTITEM.D. Eraſmũ Vitelliũ Ep̄um Plocenſem Philippi Beroaldi Bononienſis Epiſtola.

Omines ego illos beatos puto, qui intus foriſq; ſunt ſplendidiſſimi, in quibus & interiora & exteriora ornamenta collucent, quoꝝ virtuti fortuna cõiuncta eſt, quo in numero tu cũprimis maxime Antiſtes es ꝑcenſendus, in quo & corpis & animi, ac fortunę bona cõſpiciunt. Siqdem membroꝝ cõpactione es decorus, fortunis opulentus, maieſtate ep̄ali venerabilis, ꝟtute cultiſſimus. Et cum religio atq; doctrina nodo pulcherrimo inter ſe copulatę cõſocient, tãq; bene cõueniãt, q̃ bene gemma auro cludit, roſe lilijs cõtexunt, in te cõnexio iſta religionis atq; doctrinę tam decora tam lucida, adeo decenter ſplendicat, vt flos diſertorũ, gēma ſacerdotum eſſe videaris, nec īmerito, religio em̄, qua cõſtat vita mortaliũ, anĩos noſtros om̄i vitioꝝ labe deterſa defecat emaculatq;, doctrina exornat & excolit, ſine qua nihil ſatis ornatũ, nihil ſatis cultũ eſſe poteſt. Tu cum probe ſcires claritudinem nataliũ parum claram eſſe ſine radiatione doctrinæ, nitoremq; familię parum niteſcere ſine fulgore virtutis, non tam proſapię tuę ſplendore, quę tibi in Polonia honoratiſſima eſt, q̃ radio literarum illuſtrari voluiſti, quę te clarum fauorabilem, monſtrabilem apud Polonos tuos & imprimis apud inclytiſſimũ Lithuanię ducem Alexandrum effęcerunt, qui cum te ex virtutibus cerneret eſſe compactũ, te ex omnibus potiſſimũ delegit, quo Archigrammateo, quem ſecretarium vulgo nominitant, & cõſiliatore peculiariter vteret. Et profecto, vt inquit verſiculus ille prouerbialis, Principis eſt vir-

Laus epiſcopi Plocenſis.

Gēma ſacerdotum

archigrãmateus.

tus maxim a noſce ſuos. Princeps tuus vtpote prudē
tiſſimus circūſpectiſſimuſq; tuam in rebus principa
libus obeundis dexteritatē, prudentiā, eruditionem
ſolerter curioſeq; pſpiciens, te ex oībus vnū exiſtima
uit eſſe digniſſimū valdeq; idoneū, quē legatū ad ſa-
lutādū reuerent et officioſe pontificē maximū Alex-
andrū deſtinaret. Tu itaq; iniunctā legatōnis hono-
ratę puinciam tam diligenter, tam ſinceriter, tam elo
quent peregiſti, vt orōne luculēta & nitida, ſummā a
pōtifice maximo grām inieris, cui vel placuiſſe maxi
mus eſt honos, a q̄ in cōſiſtorio Cardinaliū pthono-
tariatus dignitate es decoratus. Interea cū nihil ſem
per floreat, cum ętas ſuccedat ętati, & rex regi ſubſti-
tuat, in locū ſacratiſſimi Polonię regis Alberti, q p id
tp̄s deceſſerat, cōcordibus Polonoꝝ ſuffragijs, ingē-
tiq; oim cōſenſu, clariſſimus dux tuus Alexāder ſub
rogatus ſuffectuſq; eſt, idq; meritiſſimo. Quis em̄ cō
modius ſuccedere in fraternas opes poterat q̄ frater,
qs honeſtius in fraterno ſolio ſedere q̄ frater: Quis
fraternū ſceptrū decētius geſtare q̄ frater: Deniq; qs
fratri optimo, maxioq; regi liberis carenti iuſtius fa-
uorabiliuſq; ſubrogaret q̄ frater optimus maximuſ
q; Alexander: qui cū ſciret ſpecimē regię maieſtatis
ampliſſimū eſſe aulicos hr̄e florentes, ſicut ipe ad api
cis regalis faſtigiū fuerat ſublimatus, ita te q̄q; poſt
renunciatā legationē ꝟtutis tue p̄cellentis haud im-
memor epiſcopali dignitate cōdecorauit, tibiq; epiſ-
copatum Plocenſem, quod ſane ſacerdotium ſicuti
ampliſſimū ita opulentiſſimū eſt, cōdonauit. Quē tu
tamen, que tua eſt virtus, ante merueras q̄ acciperes.
Et ſane nō plus epiſcopatui debes, q̄ tibi debeat epi
ſcopat⁹, nec plus ornamēti ex ep̄atu accepiſti, q̄ abs

Protho notari⁹ a pontifice factus.

Alexander ſucceſſit regi alberto.

rex epiſcopatū dedit

te ep̄atus accepit. Multi ꝗdem ſunt ep̄i, ſed pauci epi
ſcopales hoc eſt digni ep̄atu. Tu certe choro illo vir-
tutum epiſcopalium pulcherrimo ſtipatiſſimus coro
naris, quas tuba euãgelij apoſtolus Paulus in epiſco
po depoſcit. Tu ſobrioſus, tu morũ probitate mõſtra
bilis, tu doctrinę honeſtamentis ornatus, tu nulla ſu-
perbię labe decoloratus, nulla iracundiæ ſorde ma-
culoſus, Deniꝗ; vt vno vocabulo multa complectar,
tu irrep̄hẽſibilis es, qđ ſane nomen eſt abſolutiſſimę
virtutis. Et cum hoſpitalitas deceat in primis ep̄m, tu
hoſpitaliſſimus. & cum tabes auaritiæ plerũꝗ; antiſti
tes primarios inuadat, ac veluti grangrena per princi
pes latiſſime ſerpat, qm̃ vt ait Prudentius, Om̄e hoim
rapit illa genus, tu ab hac peſtilenti tabe reſiliens, nul
loꝗ; neuo cupiditatis infectus, agis ep̄atum omni ex
parte munificũ ac liberalẽ, tibi oblectamento eſt be-
nefica erogatõ, exiſtimaſꝗ; te nunꝗ; magis noĩa face
re ꝗ̄ cum donas. Inde fit vt inter protomyſtas põtifi-
ceſꝗ; tranſmõtanos maxime ſplendeſcas, vt inter tu
os diligaris, colaris, honoreris. Imprimis Sacratiſſi-
mus rex Alexãder te ſuſpicit ac fouet, animiꝗ; tui p̄-
cellentes dotes regia caritate cõplectit̃. Qui in p̄ſen-
tia cum ex more inſtitutoꝗ; regum chr̃ianorũ legatio
nem honoratiſſimã ad ſũmum pontificem Iuliũ ſecũ
dum reuerentiſſime ſalutandũ, p̄ſtandãq; vt dicitur
obedientiam mittere vellet, ſtatim ad te reſpexit, teꝗ;
prę oĩbus vnũ peridoneũ cenſuit, cui tantũ munus in
iungeret, & hanc honorificentiã deferret, cuius iam
in cõſimili negocio induſtriã, fidem, ęloquentiã fœli
citer erat exptus. Tu itaꝗ; legationis regię, que cultu
viſenda, comitatu copioſa, diuitijs opulenta, ad nos
tranſeunter acceſſit, caput & columen, noĩe regis tui

virtutes ep̄ales.

Ep̄us irrep̄hẽſibilis.

Auaricia vt cãcer.

Liberal' ep̄us Plocenſis.

Legationis regię columen. Orator apđ pōtificem

ſolē terrenū, hoc eſt, pontificē maximū, inter minora
ſidera, hoc eſt, inter cardinales radiantem venerabū-
dus adiſti ſalutaſtiq́ʒ oratione, tam graui, tam erudita
tam terſa, vt cōſumatus orator merito ſis viſus, & le-
gationis regiæ munus fauorabiliter obieris. Magni-
ficū mehercule eſt in cōſiſtorio Senatus ap̄lici in cō-
ſpectu ſūmi pōtificis citra ꝑturbationē dicere eloquē-
ter, copioſę, decēter. Magnū hoc ego duco ꝓbari ma-
ximo, ſacratiſſimo, auguſtiſſimo pricipū oīm, imo vt
verius loquar terreno deo, qui cum ex ritu ſolēnitatis
Paſchalis roſam, qđ eſt pontificiū inſigne ſpectatiſſi
mum, dare ſoleat legato exterarū gentiū honoratiſſi-
mo, eam tibi potiſſimū dono dedit. Qui honos qui-
dam quaſi cumulus acceſſit ſplendori tuę legationis

Terrenus deus pōtifex. roſa pōtificia.

In qua obeunda cū hac trāſires, tunc ego te officioſe
& reuerenter ſalutaui, ſumq́ʒ abs te benigne ac comi
ter acceptus, qui cū ſis doctrina ſingl'ari prędītus, do
ctrinę ꝓfeſſores amplecteris ac foues. Eſt em̄ ita na-
tura cōparatū, vt callens artis mireť artificem, vt eru-
ditus eruditionis amet Antiſtitem, tunc ego te cū li-
bellorū meorū ſtudioſum cupidūq́ʒ cognouiſſem, cō
poſui e veſtigio hoc opuſculū. Idq́ʒ noī tuo nuncupa
tim dedicaui, qđ vt eſſe poſſet monumentū meę in te

Doctus doctos amat.

obſeruantię numeroſū atq́ʒ diuturnū, curioſe elabo-
raui, vt ab impreſſore ęlegātiſſimo Benedicto in mil-
le exemplaria vno q̄ſi momento deſcriptū, & formis
excuſum ederet, inuulgareturq́ʒ. Te quæſo Antiſtes
maxime, quę tua eſt in rebus oībus comitas benigni
taſq́ʒ, vt munuſculū hoc lr̄ariū hilari frōte, ⁊ obuijs, vt
aiūt, manibus accipias, qđ te facturū habeo perſua-
ſiſſimū. Scio em̄ apud ep̄m opulentū ac literatū auro
argentoq́ʒ p̄cioſius eſſe id genus donationis, quæ ex

ꝓmptuario literario depromit̃, quæ ſub incude Phi-
lippea ꝓcuditur, ſub qua fęcũdo ſane opificio ꝓcuſa
in hodiernũ ſunt oĩfarię doctrinę volumĩa multiiuga donatõ
et ĩ pñtia format̃ magiſtraq; arte expolit̃ opus multi- lĩaria.
plex, multiformiq; cęlatura variegatum, qđ debeo &
debere me clara voce ꝓfiteor, clariſſimo, ampliſſimo,
liberaliſſimo, & oĩ̄ cum honore mihi noĩando Ioã-
ni epõ Poſnanienſi, meo (vt dicit̃) compatri, qui me
anteq; noſſet muneribus epãlibus eſt ꝓſecutus, qui
in cõmatrem fuit oppido q̃ munificus, ad quã ex pe Laus e-
nitiſſimis vſq; regionibus vaſa argentea p̃cioſa tranſ piſcopi
miſit, cui tantũ debeo, vt debitionem hanc diſſoluere Poſna-
vt hoc nomẽ expungere, vno tm̃ modo poſſim, char nienſis
tacea .ſ. remuneratione, qua q̃dem vtar nõ minus di-
ligenter, q̃ libenter. Eaq; remunerabor munificentiſ
ſimum epũm Poſnanienſem, quã ille ſitienter expe-
ctat, quã pluris ſcio faciet, q̃ Perſicã gaſam Cræſiq;
diuitias. Verũ ſicut aĩal q̃ maius eſt, tãto diutius for-
mat̃ in vtero, ſic & opus literariũ, quãto maius quan-
toq; ſuccoſius, tanto exigit tempa diuturniora, & cũ
ſat cito fiat q̃cquid ſat bene fit, dabo opam, vt ꝓcraſti
nationẽ remũeratõnis vbertate cõpenſem. Interea tu
antiſtes maxime cape vultu ſerenato libellũ hũc mu
ſteũ ſub tuo patrocinio æditũ, atq; ſub tuo nomĩe in
uulgatũ, q̃ doctrĩa remotior cõtinet̃, iterioreſq; literę
explicant̃, quẽ quæſo feriatus ꝑlegas, cuius argumẽ-
tum & materiã ex titulo cognoſces. Vale decus an
tiſtitũ, & Philippũ Beroaldũ qui tibi deditiſſimus eſt
mutuo amore cõplectere, necnon edulia hæc noſtra
guſtato, quoꝝ adipata cõdimenta hoĩem interiorem
pinguitudine quadã ſalutari poterũt ſaginare.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

SALVE LECTOR.

Ariſtoteles Stagiritanus, naturæ cõſultiſſimus, in Meteorologia de terrę motu pulchræ diſputat. Idem in problematis multas de peſtilentia quæſtiunculas ſubtiliter diſſoluit. At Philippus Beroaldus Bononienſem terręmotũ, rem poſterorũ cognitione digniſſimã deſcribẽs compluriũ philoſophorꝝ ſcita placitaq; in medium affert, perſæpe in parerga excurrens. De peſtilentiæ cauſis remedijſq;, haud minus luculente ſcribit. Et cum ad hanc rem medicorũ dogmatibus opus haberet, factum eſt, vt Galenum euoluens, plurima errata deprę hẽderit. idcirco in Galeno multa deprauata reſtituit, multa quę inuerſa erant aut ꝑpoſtere locata correxit. Neq; medicis ſolum, ſed cuiuſcũq; profeſſionis ſtudioſis, ob Beroaldinã eloquentiam, hoc cenſeri debet vtile opuſculũ, qđ inquiſitione Beati Rhenani, beneficio ac cõmunicatione Ioãnis Dirningi Iurecõſulti, arte vero impẽdioq; Mathiæ Schurerij, venuſte admodum eſt excuſum. Bene vale qui legeris. Hæc in vrbe Schletſtatina, Curſim. XXV. Maij. Anno. M.D.X.

AD MAXIMVM ANTISTITEM, D. ERASMVM VITELLIVM EPI SCOPVM PLOCENSEM PHILIPPI BEROALDI BONONIENSIS OPVSCVLVM.

OLONEM ILLVM LEgum Atticarū cōditorem, quem inter ſeptem ſapientes gręcia cōcelebrat, demonſtraſſe olim ferūt vrbes nihil aliud eſſe, ꝙ humanarum erumnarū domicilia, ꝗbus luctus, mœrores, triſticię mortaliū quaſi ſeptis inclu derentur. Et ꝓfecto ſi iuſti raciocinatores eſſe volumus, & rem ęqua lance perpendere, haud dubie iudicabimus nihil homine miſerius eſſe, nihil calamitoſius, qui tot morbis corꝑis cōflictaẗ, tot animi tormentis affligitur, qui tot turbinibus fortunę fulminātis eſt obnoxius. Qui incendia, naufragia, precipitia, tectoꝝ lapſus, tremores terre, ſexcentaq; alia id genus pericula, & ſi non ſemꝑ patitur, tamen pati poteſt. Merito itaq; celeberrimi dixere ſcriptores, parentem rerū ac opificem naturā non tam matrem homini eſſe ꝙ nouercā, quę inſtar amoris Plautini guſtu dat dulce, amarum ad ſatietatem vſq; aggerit. Et cum in limīe Iouis Homerici duo ſint dolia collocata, alterū bonorū, alterū malorū, ꝙ parce prohdolor mortalibus bona inſtillanẗ, ꝙ large mala propinanẗ. Hauriūt pleriq; om̄es ex cratera mœroris largiſſimo hauſtu, pauciſſimi vero vix primoribus labris poculum dulcoris attingunt. Nec leticia quę homini rara cōtingit, vllo eſt uel minimo mœrore pēſanda. Nec

Natura homini nouerca.

Dolia duo.

tanta eſt hilaritas ex cōmodis, quanta ex incōmodis mœſtitudo, nec tam fouet ſpes ꝙ metus exterret, & quoniā cuiuis accidere pōt qđ cuiq; poteſt, cūcta paueſcimus, ad ſtrepitus oīs exanimamur. Quędam interdū nos friuola terriculamenta cōſternant, haud ſecus ꝙ elephantos illos enormes, porcina vox grunituſq; terrificat. & leones generoſiſſimos aīaliū, galloꝝ cantus & facies criſtata ꝑturbat. Quędā plerūq; nos merito torquēt & exanimāt, ac formidāda mole concutiūt, vt nuper terremotus ſubitarij inopinatiq; totam Bononiā attonitā ſtupentēq; fecerūt. de qbus non pigebit copioſius diſſerere, cū ſuauis ſit preteritorum laborū memoria, vt inquit Euripides. In qua quidem diſſertatōne, cōpluſcula digna cognitu, nec indigna relatu, minimeq; ꝑtrita cōmemorabūt. Tu modo quęſo Antiſtes maxime, aurē nec minus animum pauliſp accōmoda, dū oratio hęc noſtra ad mętas duas, voluptatis. ſ. & vtilitatis indefeſſa decurrat

Elephā tos terret porcia vox

Suauis memoria laborum.

a

Nno ſalutis milleſimo quingēteſimo qnto, ea nocte quā ſubſecutus eſt dies diuo Silueſtro dicatus, quę feſtiuitas pridie kalendas Ianuarij celebrat, hora circiter vndecima, ſubitarius terremotus cum ſono terrifico factus, cōcuſſit vrbem noſtram. & cum oīa repētina atq; inopinata formidoloſiora ſint ſomno cūctos ſopitos excuſſit, metuq; ac motu ingēti cōſternauit, ita tñ vt maior fuerit formido ꝙ noxa. Eſt mihi domus, vt diſſimili vtar ſimilitudine, ſimilis grāmaticę, quā Quintilianus dixit plus in receſſu habere ꝙ in fronte ꝓmittat, eſtq; inſtar hominū non paucoꝝ, qui exteriori corpore deformes, animo ſunt interiore pulcherrimi. Namq; pars ędium meaꝝ anterior, quę in

domus ſimilis grāmaticæ.

viam verſus ſpectat, forinſecus vetuſtam ſtructuram
repſentat, cum iterior fornicata teſtudinataq; ſit, atq;
omni elegantia recentiori perpolita. Ex hoc terremo
tu paries male coagmentatus in parte anteriori iux-
ta tectum ſcandularę, fragorem ingentem corruens
fęcit. Mox cum iam defuncti pericl'o eſſe videremur
cum nihil tale amplius cogitaremus, cum iam cym-
ba noſtra in vado ſalutis portuq; conſiſtere crederet,
ecce tibi poſt triduū inter horam noctis nonā ac deci
mam, tanto cum fragore tamq; horrifico mugitu, to
ta ciuitas intremuit, vt repēte excuſſus ſomno, id ho
rę crediderim actum eſſe de mortalibus, & res huma
nas comploratas, namq; viſa ſunt omnia perinde ac
ruente cœlo collabi, & voratrinis hauriri. Inter hor-
rendos fragores attoniti, mętu omnes torpere, vſu
aurium q̄ oculorū maiore in tęnebris vti, & cum te-
nebrę quoq; ip̄e formidinem augerent, in ore omni-
um pſalmi, p̄catio religioſa, orationq; dominica reſo-
nare. Tūc cum ſonitu ruinarꝫ immenſo ampliſſima
ac pulcherrima domus Principum Bentiuolorꝫ, quę
fabrili ſubtilitate architectonica diſpoſitione, princi-
pali magnificentia ęlegantiaq; certat, cum omnibus
Italię ſpectatis luculentiſq; ædificijs, ferme dimidi-
ata ſubſedit ac ſolo proſtrata eſt. qui quidem fragor
enormis, aures animūq; meum quodam quaſi ictu
concitatiore perſtrinxit, cum domus mea pene con-
tigua ſit poſtico ędium Bentiuolarū, quę imunis &
exors fuit huiuſce calamitatis poſterioris, cū in prio-
rę parietario caſu perſtricta ſit. Ad hęc deorum delu
bra non minus laxitate q̄ altitudinis faſtigio viſen-
da, magna ex parte facta ſunt hiantia atque rimoſa.
Cumprimis ædes diui Iacobi rimis patentioribus

domus Bētiuolorum.

ſatiſcẽs adminiculis ſubnixa fulcit̃. Alia quoq; tem
templa pla,& pręcipue duo,duobus diuis Petro Frãciſcoq;
rimoſa dicata,laxis ſolutiſq; parietũ cõpagibus,hiare ac vi-
tium facerę cęperũt,in qbuſdam faſtigia ex ſummo
in imũ ꝓuoluta,fornices ędificiorꝝ plurimorꝝ,quos
Plinius aduerſus id dirum malũ tutiſſimos eſſe autu
mat,maxime obnoxij huic ꝑiculo extiterũt. Camini
quos vocant ſupra culmina domorꝝ forinſecus emi
nentes,magna ex parte proſtrati, pinnę quoq; muro
rum ac minę complures veluti ſuccisę corruerũt. Il-
lud oppido ꝙ̃ mirũ dignũq; memoratu,in ppl'o tam
magno,in ſtrage tam dira,in concuſſione tam enor-
mi,hoiem neminẽ eſſe deſideratũ,vt creditũ ſit iram
dei aĩantibus parcentem,aduerſus inaĩata deſeuiſſe.
Ex hoc ſcd'o terremotu tam vaſto, tamq; formidãdo
cõuerſi repente ſumus oẽs ad religionẽ. Ad auerun
candã auertendãq; irati dei ꝓcellã, cunctorꝝ vota ſu
ſpirabãt.Indictaq; eſt ſupplicatio ppl'o vniuerſo,cir-
ca religioſiora & maieſtatis diuinę referta delubra,
quę triduũ ſolẽni cũ cęremonia.& p̄catione caſta, ac
ſctitudine impolluta, templatim cęlebrata.Documẽ
to fuit homĩes tunc ſe mortales eſſe meminiſſe. Tũc
deũ maxime reuereri,cum aut periclitant̃,aut pericu
lo ꝓximi ſunt. Nam vt inqt non minus vere ꝙ̃ decẽ
ter Silius, tanta adeo cum res trepidę reuentia diuũ
Naſcit̃,& tunc p̄cipuus votorꝝ locus eſt religioniſq;
memoria, cũ pauor ſpem expectorat, exanimatoſq;
cõſternat.Poſt terrificũ illũ terribilẽq; tremorẽ ſingu
lis deinceps noctibus minutę q̃dam cõcuſſiones fa-
ctę ſunt,qbus cubilia aut mouebant̃,aut moueri cre
debant̃.Quod quiſq; prout meticuloſus erat aut im
pauidus, ita v̄bis tollebat in maius aut eleuabat. Et

adhuc mulieres nõ paucę, vtpote natura pauidiores existimant per noctem toros intremiſcere, quarũ pectora cum ſemel occupauit pauor vix excutit. Per totum fere Ianuariũ, multi mortales ſub cœlo pernoctarunt, ſub tentorijs quieſcentes, rati id malum libera cęli fide caueri poſſe. Haud dubie ignari, qđ inter cætera mala, id prope ſolum ſine effugio eſt. Et ſane non parũ multis cõtigit, vt fugientes terrę tremorẽ, cęperint tremore corporis ĩtremiſcere, horrore fębrium tuſſiculaq; cõuelli, quod morbi genus, hibernũ cœlũ, manſiones ſubdiales, humorq; nocturnus viſceribus infuderunt. Clariſſima prudentiſſimaq; matronarũ Zeneuera Bentiuola, omĩ mihi cum honore noianda, exiſtimans nihil tutius eſſe q̃ religioſa delubra, nuſq̃ ſe ſecurius degere poſſe q̃ in ſancto domicilio, delegit ſibi manſionẽ temporariã apud ſanctimoniales, quibus a cultu corporis chriſti dei noſtri inditum eſt cognomentũ. Quarũ habitaculũ merito dici poteſt Semnon, hoc eſt ſanctarũ fęminarum conciliabulũ atq; cænobion, vbi honeſta & caſta animi corporiſq; myſteria celebrãt. Quod ſane templũ, intramuranũ eſt, magnitudine, pulchritudine, ſanctitudine famigeratũ. Huc ſeceſſit perinde ac in ſecuritatis diuerſoriũ, duabus comitata filiabus, vtraq; vidua, vtraq; clariſſima, vtraq; maternis virtutibus reſpondente. Quarũ alteri Blanchę, alteri Eleanorę eſt nomen. Vbi quotidie Matronę ſũmates, & primarij ciues, dñam inuiſebant officioſeq; ac reuerenter ſalutabant. Inuiſebat & maximus princeps Bẽtiuolus ſubinde fęliciſſimi coniugij memor, vna cum clariſſimis filijs. Hęc vł ſola matrona mendacem quotidie facit maximũ Philoſophorũ, ſcribentem in politicis

ſub dio pnoctãtes.

Semnõ

laus ze-
neuere
Bētiuo
lę.

conſiliū eſſe fęminis inualidū,ſiq̄dem Zeneuera Bē
tiuola ſupra captū fęminarū eſt prudens ingenioſa,
cordata,quæ nō ſolū in domeſticis negocijs curādis
p̄pollet,verū etiā in rebus publicis adminiſtrādis eſt
circūſpectiſſima.Præterea comitate,affabilitate,dex
teritate,breuiterq; choro virtutū, quę in muliebrē ſe
xum cadunt,vndiq; ſtipata conſpicit.Qua nec Cor-
nelia prudētior,nec Tanaql ſolertior, nec Liuia Au-
guſta extitit fortunatior.quam deus optimus maxi-
mus,quæſo ſoſpitē florentēq;,vna cum illuſtriſſimo
cōiuge,clariſſimis filijs,nobiliſſimis nuribus,nume
roſis nepotibus,in diuturna fęlicitate cuſtodiat. Ca-

Camil-
la vxor.

milla vxor mea in tremore terrę tam horrifico, in tan
ta ſexus vtriuſq; formidine,parum viriliter fortis,&
quadā animi teneritudine dedicatior, me rogauit vt
cubile cubiculūq; mutarē. & q̄a ſūma ædiū maiore
motu naturaliter q̄ ima cōcutiunt,vt ſomnū capere-
mus in cubiculo inferiori. Ego cū ſciā ſalutē vxoris
a mariti ſalute pendere, & illius ſpiritū in meo verti
incipio vt illi cōſulam,mihi quoq; cōſulere.Et quo-
niam ego ab illa nō impetro, vt priſtino cubiclo vta-
mur,a me impetrat illa, vt deſcēdentes ī cubiculo in-
feriori q̄etem capiamus,indulgendū eſt eēm honeſtis
affectibus,& obſequendū vxori plerūq;, qua cū con-
corditer viuas.Quę maritum amore caſto & ſincero
complectitur,me cūq; certat certamine honeſtiſſimo
mutue caritatis, quod haud dubiū eſt pudicicię con
iugalis indiciū Ex ea in hodiernū diē ſuſcępi liberos
tris,primigeniam fęminei ſexus,reliquos mares.Fe
mina nō perannauit,nouiſſimus maſculus dulcis vi
te exors intra tempus bimeſtre deceſſit, ſupereſt me
dius,qui nondum trimatū impleuit. Auum mater-

num Vincentiū Paleotum maximū Iuriſconſultorū cuius mihi mēoria ſacroſctā eſt.noīe referēs liniamē tis oris matrē,virilitate patrē repſentans, blādimētis ꝑpe peculiaribus ꝑditus,ad cuius hilaritatē nulla po teſt durare triſticia,cuius garrulitate mire reficior, eu ius inges genuina mihi eſt geti ſuauiſſime,q me mō lectioni,modo ſtilo indulgentē ſepiſſime interpellat eſtq; patri dulcis interpellator.Deum optimū maxi- mū precor, vt mihi Camillā meā vna cum mellito fi- liolo ſeruet incolumem,vt nos omīs in hac qua viui- mus cōcordia et tranqllitate perēniter tueaꝛ,vt fœlix ſit,cōiugiū,vt ſoboles fortunata laudabiliter eat per paterna & auita veſtigia,vt nobis hūc cōtingat habe re ſuperſtitem,qui domū Beroaldam nepotuloꝝ tur ba fęcundet,quos complexu & gremio fouere poſſi mus,ſintq; nobis ſeneſcentibus, ſi modo ſeneſcere datum eſt,nō minora oblectamēta quā cōmoda. So lent huiuſcemodi egreſſiones fauorabiliter oblecta- re,& lectorem laſſeſcentem iucūde refouere,ſtoma- chumq; nauſeantē quodam quaſi cōdimento refice re,& ego in hæc quaſi diuerticula libenter excurro. Quia ſi modo lectores mihi non blandiūtur. libelli mei in hęc parerga plauſibiliter expatianꝛ. Sed vt iā ad inſtitutū ꝑuertamur,cum in numeris ternarius ſit pollēs potenſq;,quem Gręci Triada,noſtri ternionē appellant.Tertius terrętremor,ex interuallo dierum circiter quindecim ſuperueniens, non paucos muni cipum meorū tremore concuſſit,maior pars quęiam occalluerat duritiamq; contraxerat, manſit imperter rita,minor hic ſane motus fuit q̄ priores, ſed tñ fra- goris horrifici.quo domicilia aliquot male materia- ta corruerūt, primis vt crediꝛ motibus ante cōuulſa.

Vincē- tius fili us.

parerga

Trias ternio

In tota vrbe vicatim regionatimq̃ cõplurima ædifi-
cia fulcimẽtis adminiculata cõſpiciunt,in q̃bus hiã-
tes rimę viciũ faciũt ruinãq̃ minitant. Claues ferreę
ſic em̃ vulgo nominitãt, vincła que Vulcania in offi
cinis fabrilibus q̃tidie adhuc ꝓcudunt ad parietes al
ligandos,& fatiſcentes ſubſtructiões deuinciendas.
Multa quę refectiõe indigent recõcinnant, vt ſarta
tecta integraq̃ eſſe poſſint. Quoniã aũt magna faſti-
gia laborare credunt,& in pręcipiti ſtantia vacillare.
turres aliquot q̃ in vrbe noſtra plurimę ſunt altitudi
ne ſpectabiles dirui a poſſeſſoribus cepere, Cumpri

Laus iohannis Bẽtiuoli.

mis illuſtriſſimus Ioãnes Bẽtiuolus,columẽ caputq̃
ac moderator ſaluberrimus Bononienſis Reipubli.
cui cũ dignitate otiũ,cui feſtã pacẽ,cui blandã tran-
quillitatẽ,cui cõmoda om̃ia accepta referrimus, quẽ
ſotera,quẽ cõſeruatorẽ merito poſſumus nũcupare,
qui exẽplar eſt fœlicitatis,q̃ ſtante vel etiam ſedente
nullus turbo,cimbæ Bononiẽſi,nulla ꝓcella eſt ꝑti-

Turris Bẽtiuolorum.

meſcẽda.turrim habebat ædibus principalibus con
tiguã atq̃ conſertã,qua nullã pulchriorem ætas no-
ſtra cõſpexit.hanc demoliri iuſſit, veritus ſcilicet ne
obnoxia tremoribus terrę corrueret,ratuſq̃ neminẽ
ſatis tutũ eſſe poſſe,qui ꝑiculo ꝓximus ſit.Celeberri
mi rerũ ſcriptores inter ſigna futuri motus cõmemo
rant,lineã tenuẽ nubis in longũ porrectę ſpacium.ta
lis a noſtris ſub occaſũ ſolis ſęreno cęlo cõſpecta eſt,
ea,ſ.nocte qua ſcđs ille maximus motus cũcta con-
cuſſit. Scribit ſãctiſſimus ſcriptor atq̃ eruditiſſimus
Seneca,Põpeios celebrẽ Cãpanię vrbem conſediſſe
terręmotu ꝑ dies hybernos, qđ ſane tp̃s ab hoc ma-
lo tutũ auctores eſſe ꝓmittũt. Cõſimiliter diebus q-
dem brumalibus,verna tñ indulgentia intepeſcenti

bus,hi motus terrę ciuitatē noſtrā,nec minus territo
rium magna ſtrage vaſtarūt,Siqdem villę aliquot ac
ꝑtoria magnificenter extructa,hoc malo ꝓſtricta ma
le coherent.Refert Albertus magnus ſe vidiſſe terrę
motū durabilē atq; diuturnū in Ciſalpina Gallia fa-
ctum,per hiemē verno tpe caleſcentē.Cōſimili tem-
perie hiberna, factus eſt hic noſter motus terrę diu-
turnior dierūq; compluriū,Nam cum dicant̃ tremo
res ſi nō ab emerſu venti deſinant diu durare,nec an
te quadraginta dies ſiſti, plærūq; vero annuo ſpacio
bienniоq; durare. Hic noſter vltra dies quadraginta
progreſſus,nondū pauſam fęcit.Immo hiſce diebus
cum hæc cōderem, eſſemq; interdiu intētus ſtilo &
ſcriptioni,Bibliothecā meā ſenſi intremiſcere & q̃ti,
ita tamen vt motuș hic diurnus longe leuior q̃ no-
cturnus extiterit, noctu em̃ maiores fieri & crebrio-
res,philoſophoꝝ ſchola conclamat,quorū iam tem-
peſtiuū videt̃ ꝓcenſere ſentētias, qui archana naturę
reſerare,exq; eius promptuarijs cauſas rerum expro
mere conati ſunt.Quoꝝ opiniones diſcordes effici-
unt,vt illud certum ſit nihil eſſe certi.Tales mileſius
vnus ex ſeptem Græcię ſapiētibus, ꝓfeſſus eſt aquā
oim̄ rerū eſſe principiū, ex quo dogmate exijt illud
poeticū,Oceanūq; patrem reꝝ.Is in aqua cauſam po
ſuit qua terra cōcutiat̃ & tremat,memorans vnda or
bem terrę ſuſtineri, velut aliquod grande nauigium
Argumentat̃ aūt aquas eſſe in cauſa, qđ in om̄i ma-
iore motu,ꝓrumpūt noui fontes nouaq; fluenta. De
mocritus motū terrarū aqs imputauit ,ꝓpterea, q̄ ꝑ
ręceptacula terrę venaſq; fiſtuloſas,vis aquaꝝ larga
decurreret, q̃ cęleſtiū q̄q; aquaꝝ ſupꝑfuſione exube-
rātes pulſibus terrā cōcuterent,vtpote quę tantū im-

Terre-
motus
ĩ Gallia
togata.

Thales

Aq̃ cau
ſa terrę
motus,
Demo-
critus.

petum ac violentiã ferri nõ poſſit. huic ſententię ve-
teres poetę aſtipulanť, qui Neptunũ humidę ſubſtã
Ennoſi
tię pſidem Ennoſigeum & Siſichtona græcis dictio
geus
nibus appellitant, quaſi dicas terram quatientẽ, ter-
ram ꝗ mouẽtem. Quidam inter quos eſt Anaxago-
Anaxa-
ras, ignem cauſam motus eſſe confirmant, qui exitũ
goras.
querens, diuellit cõcutitq́ꝫ repugnantia, viãq́ꝫ ſibi ad
cœlum vi facit. Alij ideo in igne cauſam motus eſſe
ignis cã
dixerunt, quia pluribus in locis flagrat proxima q̃q́ꝫ
cõſumens, quibus exęſis exuſtiſq́ꝫ, ſubſequitur mo
tus earꝫ partiũ quę adminiculis viduatę primo labãt
mox corruũt, ideoq́ꝫ Vulcano motũ terrę attribuerĩt
Opinio
Anaximenes q horologiũ (qđ ab vmbra ſciotericon
Anaxi-
appellãt) primus oñdit cauſã mot⁹ autumat terrã, q̃
menes.
nimijs vaporibus areſcẽs rimas pandat grãdiores, in
traq́ꝫ eas penetrãs aer violẽtus & nimius vehementi
ſpũ quaſſatã ꝓprijs ſedibus concutiat. Idem opinať
vetuſtate cũcta dilabi, nec qcq́ꝫ tutũ eſſe a ſenectute,
itaq́ꝫ queadmodũ in ædificijs veteribus ac putridis,
quædã ſuapte ſponte decidũt, ita in hoc corpore ter-
rę contingere, vt partes eius vetuſtate ſoluantur.

Riſtotiles quem naturę conſiliariũ merito
dicere poſſumus, cuius inuentis nec ipſa na
Laus A a
tura diſſentire exiſtimať, qui polihyſtor. id
riſtoteľ
eſt mľtiſcius, qui polygraphotatos a copia
ſcriptorũ eſt nomiandus, quem θειοτατον.
hoc eſt diuiniſſimũ vere nuncupaueris, qui apud po
ſteros eſt id cõſequutus, vt Ariſtotiles non iam hois
nomen ſed philoſophię habeať. Et ſicut nomine ora
toris. M. Tullius, & poete Vergilius, ita nomine phi
loſophi Ariſtoteles peculiariter intelligatur. Hic inq́ꝫ
Snia A
Ariſtotiles affirmat cauſam motus terrę eſſe ventum
riſtoteľ

ſiue ſpm̃, qui incluſus in venas terrę & cauernas, luctatur erumpere & ad libertatē exire cōnitit̃. Sequuta mox ętas tam pedibus q̃ ſtilo vadit in ſñiam maximi philoſophorꝝ, Anneus Seneca q inter nr̃os ſcitiſſime elegātiſſimeq̃ diſſeruit, ſup q̃ſtionibus naturalibus aſſerit ſpm̃ eſſe qui terrā moueat. Idq̃ & plurimis & maximis auctoribus placuiſſe. Plinius quoq̃ noſter, q̃ nihil eruditus, q heluo librorꝝ dici pōt, ventos inqt in cauſa eſſe non dubiū reor, nō em̃ vnq̃ intremiſcūt terrę, niſi ſopito mari cęloq̃ adeo tranqllo vt volatus auiū nō pendeāt, ſubtracto omi ſpū q vehit. Quin etiā Lucretius q p interualla inſanię cōpoſuit libros luculētos, Epicuri dogmata cōtinētes, & ipſe ventos eſſe ait in cauſa terrę motus, cuius verſus operęprecium eſt ſubſcribere.

Seneca

Plinius

Lucretius.

Pręterea ventus cum per loca ſubcaua terrę
Collectus parte ex vna procumbit, & vrget
Obnixus magnis ſpeluncas viribus altas
Incumbit tellus quo venti prona promit vis,
Tum ſupra terram, quę ſunt extructa domorꝝ
Ad cœlumq̃ magis quanto ſunt ędita quoq̃
Inclinata manent in eandem prodita partem.

Et pfecto nihil eſt ſpū acrius, nihil in rerꝝ natura potentius, ſine q̃ cūcta torpeſcūt. Ignis ſine ſpū lāguet aq̃ ſi ventū detrahas, inertes ſunt. Verꝝ enīuero inter cęteros ſcriptores, Albertus nō magis noīe q̃ doctrina magnus ac mirādus ἀριστοτελίξει hoc eſt Ariſtotelē ſequit̃, q a tramite Ariſtotelico nuſq̃ detortus exorbitat, q Ariſtotelis ſimia dici pōt, a q̃ nec vnguē latum digitūq̃, vt dicit̃, tranſuerſū vſq̃ recedit. Hi duo inter ſcriptores meteorologos eminētiſſimi, ex duabus euaporatōib⁹, altera ſicca altera hūida vētos, grā

laus Alberti.

Euapo/ratiões cã rerũ mĩſtarꝝ.

dines, niues, pruinas, coruſcationes, tonitrua, terre/
motus, cæteraq; id genus fieri ſubtiliter & copioſe,
pluribus voluminibus prodiderunt,

c

Haldei ſciẽtieq; ſideralis cõſultiſſimi, qui
ex motu ſiderũ viq; ſtellarꝝ cætera oĩa fi
eri exiſtimant, motus quoq; terrę cęlo &
aſtris aſſignant, ſiqdem dogmata Chalde
orũ, ſiue placita ſiue decreta placet nuncu
pare, autumãt ex poſitõe atq; potẽtia ſiderꝝ maxieq;
Saturni Martis ac Iouis terras intremiſcere, in quam
ſnĩam alacriter vadit tota cohors Aſtrologorꝝ, qbus
pſuaſiſſimũ eſt oĩa inferiora moueri a ſupioribus,
primordiaq; rerũ oĩm e cœlo eſſe decidua. hinc ſolis
lunæq; defectus plurimũ pollere in motu terrę con/
ficiendo tradiderũt, quoniã tempeſtates tunc ſopiũt
Et qa hæc duo clariſſima mundi lumina in rebus ter
renis plurimũ dominant. ſiqdem luna inſtar conſu/
lis, ſol inſtar maximi regis, vt ſcitiſſime docet Gale/
nus, exercet imperiũ.

Placita Chaldeorum

Sol inſtar regis.

e

Legans eſt illorũ minimeq; prætereunda
ſnĩa, qui ita tremorẽ in terra fieri cẽſent, ſi/
cut in corpe noſtro contingit ex intercepto
ſpiritu vegetali, Nam vt corpus noſtrũ ex ſangnine
irrigat & ſpiritu, qui p venas arteriaſq; & ſua itinera
decurrunt, ſic corpus terrarꝝ aqs que vicẽ ſanguinis
obtinẽt, & vẽtis qui vice ſpiritus & animę loco ſunt
peruiũ eſt, & quemadmodũ in corpore noſtro dum
bona valetudo eſt, venarũ quoq; & arteriarũ imper/
turbata mobilitas modũ ſeruat, ſi qd aduerſi accidit
tunc crebrius micat, tunc ſuſpiria & anhelatiões exi
ſtunt, haud dubie ſigna hoĩs laborantis & feſſi, Sic
terrę corpus, dum poſitio naturalis perſeuerat, ma/

tremor in terra vt ĩ corpore

net inconcuſſum ,cum aliquid peccat tūc velut egri corpis motus fit & tremor ſpiritu illo, venas ſuas vehemētius cōcutiente, qđ totū Lucretius elegāter expreſſit his verſibus,

Diſpertit vt horror & incutit inde tremorem.
Frigus vt in noſtros penitus cum venit in artus
Concutit inuitos cogens tremere atq; mouere.

In hoc tamen illa diſparilitas eſt, qđ in noſtris corporibus tremor per oēs ptes pari ęqualitate diſcurrit In motu vero terrę nō totū corpus vexationem ſentit, ſed portio.

STraton philoſophus qui rerū naturę inqſitor fuit, de terremotu ita decernit. Frigidum inqt & calidū ſemp in cōtraria abeunt, et vna eſſe nō poſſunt p illā quā gręci vocant Antipariſtaſin, qua fit, vt non patiat calidi, frigidiq; natura concordiā, nec in vno morā, pinde ibi naturaliter calidū eſt, vnde frigidū expulſum eſt ecōtrario illuc frigidū cōfluit, vnde vis calida diſceſſit. Hinc hiberno tempe cum ſup terrā frigus eſt calent in puteis aquę, quia eoſe calor cōtulit cedēs frigori ſupiora poſſidenti. Ecōtrario per ęſtatem aqua puteana frigeſcit, qua uis frigoris i cauernas terrę recõditur cedens calori ſupne domināti. Ergo vis calida cedens frigori in ſubterraneos ſpecus receſſuſq; refugiēs, magno impetu agit, et pxima queq; remolitur ac vexat, cuius eruptio motū terrę cōficit. Cōſimiliter vbi frigida compeſcunt a calidis & intra venas terrę recondunt, terra ipa tremore concutit, dum vires alternę frigoris & caloris inter ſe compugnāt, & ſpūs vltro citroq; ſub terra incluſus cōmeat.

Antipariſtaſis.

r Eligioſiores exiſtimant iram dei cauſam eſſe tāti mali, qui peccatis pctōribusq; puniendis hoc telorꝝ genus intorqueat. Et ſane ex vſu vitę eſt conducibileq; mortalibus credere ab irato deo talia irrogari infligiq; ſupplicia, vt ita innocentius, caſtius, modeſtius degant, hoc eccleſiaſtici cōditores affirmant, a quibus libro Regū ſecūdo, in cantico dauidico ſic ſcriptū eſt. Cōmota eſt & cōtremuit terra, fundamēta montiū cōcuſſa ſunt & cōq̄ſſata, quoniā iratus eſt eis dn̄s. Hinc exijt illud q̄q; Pſalmographi. Dedit vocē ſuā & mota eſt terra.

Ira dei cā motus.

Ego arbitror hoc malum, vt pleraq; id genus alia in maieſtate naturę atque ſecretarijs abdita deliteſcere, & ſi quadātenus cognita ſint, nondū tamen eſſe precognita. Quāuis lōgis lucubrationibus ingeniorum acumen, ingenioſorūq; ſolertia ad arcana veritatis penetrare tentauerit, quę interiore ſacrario inclusa condunt. Nondū em̄ nobis tanta cum deo familiaritas eſt, vt nos participes ſecretorꝝ oīm eſſe voluerit, nec fuit tanta Rhomanis quoq; veteribus, qui vbi mouiſſe terram ſenſerāt, nunciatū ue erat, ferias quidē eius rei cauſa edicere ſolebant, ſed dei nomen cui ferię dicarent̄ ędicere ſupſedebant, ne alium pro alio noīando falſa, vt inqt Au. Gellius, religione populū alligarent, quoniā & qua vi & per quē deorꝝ dearum ue terra tremeret parū compertū foret.

Abdita maieſtate naturę.

c Eterū nos non tam cur fiat q̄ quid fiat deſpiciētes, aſſerimus terremotū rem eſſe atrocem, diram exitialem atq; funeſtā plenam tremoris horrifici ac publicę cōſternationis, quā deprecari, abigere, amoliri, propulſare, & vt antiquitatis verbo vtar, aueruncare

omni precatione debemus, illud in primis acclamã-
tes. Dij prohibete minas, dij talem auertite peſtem.
Hoc eſt illud malũ quod agros facto chaſmate hau-
rit, mœnia proſternit, vrbes totas plerumq; deuorat,
ita vt nulla veſtigia extent. Ex hac vaſtitate olim in
agro Mutinenſi montes duo inter ſe cõcurrerũt, cre
pitu maximo aſſilientes reſilienteſq;, quo concurſu
villę omẽs eliſę, animalia permulta quę intra fuerãt
examinata ſunt. Maximus terrę memoria mortaliũ
extitit motus, q ſub Tyberio principe vrbes in Aſia numero duodecim vna nocte ꝓſtrauit. Maximus fu
it & ille quo Nycomedia Bythinię Metropolis & ca
put multiformi erumna cõcuſſa eſt, imperante Con
ſtantino. & cũ clariſſimi ſcriptores tradãt horis ſub-
lucanis crebros motus fieri, tũc prio lucis exortu, in
uolut᷒ craſſa caligine ſquallor humũ inſedit, oculorꝫ
perſtringens obtutum, dein magnitudo furentiũ in
cumbens procellarũ anteceſſit fragorem, qui vna cũ
horrifico tremore Nicomediam & ſuburbana fundi
tus euertit, qua in clade ędes plęrq; alię ſuꝑ alias ſo
nitu ruinarũ immenſo conciderunt. Poſt horam diei
ſecundã aer iam factus ſudus & liquidus retexit fu-
nereas ſtrages, non parum multi conſtipati ſub ipis
preſſi ponderibus viſebantur. Quidam obruti ag-
geribus cum ſuper eſſe poſſent, ſiquis iuuiſſet, auxi
liorum inopia necabant. Alij tignorũ extantiũ cacu-
minibus fixi pendebãt. Alij vt vtar ꝟbis Marcellini
ſubita magnitudie oppreſſi hiſdem adhuc molibus
conteguntᷓ, colliſis quidem capitibus, vel humeris
ꝓſectis aut cruribus inter vitę mortiſq; cõfinia, alio-
rum adiumenta paria perferentiũ implorãtes cũ ob-
teſtatione magna deſerebantᷓ. quis talia fando tem-

Vrbes .xij. pro ſtratę.

Clades nicome denſiũ.

peret a lachrymis? Quis talia referēs nō horreſcat, q̄
animus horret meminiſſe? Iulius capitolinus auctor
eſt motū terrę Gordiani pricipatu eouſq; grauē exti-
tiſſe, vt ciuitates etiā terrę hiatu cū pplis deperirent.

Multa genera terręmotus effectuſq; multiformes
ac noia monumētis cęleberrimorꝝ conditorū reperi-
untur, ſunt em̄ qdam qui humū mole ſua ſuſcitātes
ſurſum ꝓpellūt, immaniſſimas moles, hi braſmatię
nuncupant a concuſſione quā gręci βρασμον vocant.
braſma Ex hoc motu Delos emerſit, et Rhodos enata ē. Sūt
tię. qui grādiore motu patefactis ſubito voratrinis terra
rum partes abſorbēt. Sic Hęlice & Burra in profun-
dos hiatus abactę, ęternis tenebris occultantur. Hos
Chaſmaticos vocant a chaſmate, ſic em̄ hiatus dicit,
gręcanico vocabulo noſtris quoq; vſitatiſſimo. Vl-
pianus iuriſcōſultorū eloquētiſſimus, titulo de cen-
ſibus. ſi agri portio inqt chaſmate ꝑierit debebit per
cenſitorē releuari. Pōponius q̄q; titulo de ꝑiculo et
cōmodo rei venditę ſic ait. Fundi noie emptor age-
re nō pōt, cū prius q̄ menſura fieret inundatiōe aq̄rꝝ
aut chaſmate aliove q̄q; caſu ꝑs fundi īterierit. Chaſ
ma quoq; in cęlo fieri docet Plinius ſic ſcribēs. Fit et
cęli ipſius hiatus quē vocāt Chaſma. ait Turnus Ma
ronianus, video mediū diſcindere cęlū. exponit cō-
mentator Chaſma factū dici id eſt ſubitā aeris diru-
ptionem & quendā receſſum.

Vnt qdam moti qui veluti taurinis rebo
are mugitibus audiunt, quos myctema
ticos philogręci nuncupant. απο του.
Micte- μυκηματοσ hoc eſt a mugitu. Ex hoc opinor genere
matici. fuit motus ille quo ſub īperatore Galieno terra mu-
giente mltę fabricę deuoratę ſunt cū habitatoribus

multi terrore mortui, mota eſt & Roma, mota & Li-
bia & Aſia, hiatus terrę plurimis in locis extiterunt.
Ex hoc genere videtur eſſe quē vocant Mycetiā de q̃
ſic refert Apuleius in Coſmographia. Mycetias vo- Myceti
catur tetri odoris inquietudo terrena, audiunt̃ mugi as.
tus interioribus gemitibus exp̄ſſis, cum ſpūs inuali
dus ad terrā mouendā, per aperta in telluris inuētis
itineribus fert̃, Sunt & qui palmatię appellant̃, quo Palma
rum pauitatione illa quę trepidant ſine inclinationis tiæ.
periculo nutant, cum directi tamen rigoris ſtatū reti-
neant gręci παλμον tremorem vocant. Vnde & no-
men accepere palmatię.

Oſtri duo genera potiſſimū motus terrę cō ſuccuſ-
n celebrant. Alteri ſuccuſſio eſt nomen, cum ſio.
terra quatit̃, & ſurſum ac deorſum mouet̃.
Altera inclinatio nomiat̃, qua more nauigīj Inclina
mutat atq; inclinat̃ in latera. Seneca tertiū genus eſſe tio,
exiſtimat, quē tremorē dixere maiores, qui ſupiori- tremor.
bus diſſimilis eſt, nam neq; ſuccutiunt̃ neq; inclinan
tur tecta, ſed vibrantur, qui motus minus eſt noxius
minuſq; exitialis, ſicuti longe pernitioſior eſt inclina
tio q̃ ſuccuſſio. Hoc nimirū eſt quod intelligi voluit
Plinius, cuius verba ſubſcripſi que ſunt hæc. Pluri-
bus ſiqdem motibus quatit̃, tutiſſimū eſt cū vibrat
criſpante ędificiorū crepitu, & cum intumeſcit aſſur-
gens, alternoq; motu reſidet innoxiū, & concurren-
tia tecta cōtrario ictu arietant, quoniā alter motus al-
teri renitit̃. Vndantis inclinatio & fluctus more quę-
dam volutatio infeſta eſt, aut cum in vnā ꝑtem totus
ſe motus impellit. hactenus Plinius.

Nter ſigna futuri motus eſt cęlū ſilens, tem Signa
peſtates ſopitę, & in puteis aqua turbidior, motus.

fœdiq; odoris. Hinc Pheręcides Pithagorę doctor,
cum aquā hauſiſſet e puteo, p̄ſenſiſſe fertur ac prędi-
xiſſe futurū terręmotū. Eſt & in cœlo ſignū p̄cedens
futuro motu, tenuis ſcilicet linea nubis in longū por
rectę ſpatium. Exiſtunt maximi motus in Solis Lu-
neq; defectu, verū vt inquit Albertus ecclipſis Solis
q̄ Lunę hac in re eſt longe potentior.

Pręſagia.

n

On ſimplex id malum, nec in ip̄o tantum
motu periculū eſt, ſed in poſterū quoq; di
ra portendit, & imprimis peſtilentiā pręſa
gat, nec id abſonū. Siqdem ſpiritus q ęter
na terrar nocte torpeſcit, diutinoq; ſitu peſtilens in-
cluditur, per terręmotū emiſſus, purū hunc aera ac li
quidū polluit atq; cōmaculat, late vitium ſuum ſpar
gens. Et cum naturaliter vincant meliora peioribus,
hic ſpiritus quem per ſingula momenta trahimus &
haurim⁹, illo ſubterraneo halitu peſtilenti corruptus
& infęctus, cōtrahit noxā. Inde peſtilentia, morteſq;
repētinę, & noua genera morbor, mortales inuadūt
Præterea aquę peſtilētes, abditę latent in terrę ſecre-
tarijs, quæ tremore terrar exilientes ex infernis, ni-
hil niſi peſtifer, exitialeq; in ſupna deportāt. Quidā
autumant innumera prope mala ex motu terrę. & in
Triſmegiſtus. primis famē & bella portēdi, Triſmegiſtus, cui mul
tarum rerū & artiū ſcientia, hoc cognomen impoſuit
vel quia περιτριαδοσ id eſt de trinitate locutus eſt re
ligioſiſſime, ponēs εντριαδι μιανειναι θεοτητα. Id eſt
in trinitate vnā eſſe deitatē. Hic verſus Heroicos fert
cōpoſuiſſe, qui volitant ac circūferuntur per manus
oraq; eruditiorū, quibus præſagia terręmotus, in du
odecim Zodiaci ſigna digeſſit. Exempli cauſa aliud

genus infortunij portendi ſole Arietem tranſeunte, aliud Taurum, aliud Geminos, & cætera cõſimiliter Quod totũ læpida magis ꝗ̃ vera diſcriminatione digeſtũ arbitror, incõperta enim hæc ſunt, & inextricabilia, quæ neq; affirmare, neq; refellere operepræciũ ſit. Plinius refert nunꝗ̃ vrbem Romam tremuiſſe, vt nõ futuri euẽtus alicuius id prænunciũ eſſet. Exclamare libet. Tãtę ne anis celeſtibus irę? Tanta ne in miſeros mortales cupiditas ſæuiẽdi? vt tremor terrę, quo nil terribilius, per ſe non ſit ſatis, niſi etiã fiat prodigioſus, & per id malum mala quoq; alia truculenta denuncientur.

Remedia

q Vidam perinde ac ſalutis humanæ curioſiſſimi cuſtodes, remedia ad euitandũ id ineuitabile malũ, ad effugiendũ id ineffugibile infortuniũ excogitare conati ſunt, memorãtes in primis cloacas & crebros ſpecus in vrbibus eſſe ſalutares, quibus ſpũs ꝑconceptus exhalat̃. Inde annotatũ eſt ꝗdam oppida minus cõcuti, quæ crebris cuniclis ſint cauata, parietes ꝗ̃q; latericij, vt ferũt, minore noxa quatiunt̃. Quin & tutiſſimos eſſe ædificioꝝ fornices aſſerunt, qui tamẽ in hoc noſtro recentiſſimo terremotu, fuerunt maxime intuti inſidiq;. Ego exiſtimo potentiſſimũ aduerſus hanc luem eſſe remedium, degere in regionibus ad Septẽtrionẽ vergẽtibus, maximeq; in his ꝗ climate ſiue ſegmẽto ſeptimo cõtinent̃, vbi vel nulli, vel rari motus exiſtũt. Vñ regio Polonoꝝ ꝗs Appolloniatas eſſe cẽſemus, quæ tibi genitalis p̃ria eſt & natalitium ſolum, Antiſtes ampliſſime, cum ob alia multa, tum ob hoc ꝑcipue dilaudãda eſt, & clariſſimo di-

Cloacæ vtiles.

Poloni Apolloniatę.

gna p̄conio, qđ id malũ nõ ſentit, quod ob terrę tre-
morem terra illa non tremit, Vis vnũ atq; id efficaciſ-
ſimum remediũ te doceam aduerſus tremorem ter-
rę, alioſq; id genus caſus periculoſiſſimos? Vis eſſe
liber & tutus a tanta vaſtitate? Sit tibi animus cõtem
ptor mortis, ſit mens impauida lęti. Quicunq; mortẽ
animus intrepidus. cõtempſerit, metũq; mortis calcauerit, is non ſolum
terras motu cõcuti, & ruptis compagibus dehiſcere
ſecurus aſpiciet. verũ & propriũ domiciliũ voragini-
bus hauriri chaſmateq; ſorberi. Idem ſecurus ſpecta
bit mundũ et cuncta miſceri. vt inquit ille, Si fractus
illabat̃ orbis, Impauidũ ferient ruinę. Proinde ſi vo-
lumus degere ſecuri, ſi interrito animo ferre morta-
lia, diſcamus vincere mortis metũ, qui victores gen-
Metus mortis. tium vincit. Qui vt inqt Lucretius, Funditus huma-
nam vitam perturbat ab imo. Oĩa ſuffundẽs mor-
tis nigrore, nec vllam. Eſſe voluptatem liquidam pu
ramq; relinquit. Hac quoq; generoſitate animoꝝ, in
ter cęteras nationes, cenſent hoĩes tue nationis, ma-
xime Antiſtes, qui beneficio cœli & ſoli p̄generant̃,
magna ex parte contẽptores mortis, ſpretoreſq; peri
Fortes ſeptentriõales culorũ. Nãq; in regionibus refrigeratis poſitiſq; ſub
ſeptentrionibus, vt clariſſimi ſcriptores oſtendũt, ho
mines gignunt̃ corporibus grandioribus & ſangui-
ne copioſo, p̄pterea q̄ ex cœlo rigenti, roſcidus aer
fundẽs in corpora humorẽ, efficit ampliores corpo-
raturas, ſanguiniſq; habundantiã. Ex quo fit vt imp
territi ſint, mętu mortis neglecto, habeantq; ingenia
cœlo ſuo ſimillima Cur aũt fortes ſint, qui loca fri
gida incolunt, ſicut ecõtrario timidi, in calida regio-
ne degẽtes, ſcite & eleganter (vt oĩa) docet Ariſto
teles in Problematis enciclijs, ſcribẽs homines in fri

gido ſolo & cęlo viuentes, ſuapte natura intrinſecus Ariſto.
cōcaleſcere, ꝙ frigore exteriori, corpus fiat ſpiſſius, proble
& caro denſior, cuius denſitate calor intus collectus, mata
auget fortitudinem, facitq; ſpūs ferociores, ſicut e di enciclia
uerſo accidit his qui degunt in calida regione. nam
corpora eoꝝ refrigerant̄, vtpote ſoluta & patētia, vn
de calor foras profluere poteſt. Inde fit, vt meridiona
nales timidiores eſſe credant̄, vtpote calore naturali
deſtituti. & econtrario. ſeptentrionales, robuſtiores,
vtpote vi frigoris aſtrictoria conſtipati & cōcaleſcen
tes, Sententię Ariſtotelicę, Galenus maximus medi Galen⁹
corum, aſtipulat̄, ſcribens libro ſecundo cōplexionū
corpora in regione frigida eſſe intrinſecus calidiora,
& inſito calore interiora penetrante feruere, hinc au-
dentiores eſſe & fortiores, cum ecōtrario æthiopum
caliditas inſita foras progrediat̄. Necnon Auicenna Auicen
Galenū ſecutus ſcribit. in locis frigidis degētes, for- na,
tiores eſſe audacięq; maioris. meliuſq; concoquere.
Idem auctor eſt ſeptētrionales populos nō ferme la-
borare morbo comitiali, quē gręco vocabulo vocant Epilep-
Epilepſiam. ꝓpterea ꝙ ſunt vitalibus īterioribus ve- ſia.
geti, & calor ingenitus inſit largus & copioſus. Qđ
ſi aliquādo vlcera innaſcant̄, ociſſime ſaneſcere, pro-
pter corporis robur, & ſanguinis bonitatē. Præterea
ex Stratonis philoſophi decretro, calor & frigus per Antipa
quandā antipariſtaſin, vt iam ſupra docuimus, ſimul riſtaſis.
eſſe non poſſunt. ſed frigidū calido, calidū frigido vi
ciſſim cedunt. Quod vt planius fiat & apertius, exē
plo res eſt inſtruenda. Hiberno temꝑe cum ſuper ter Hieme
ram frigus eſt, calor frigori cędens, in interiora viſce putei ca
ra terrę ſe cōfert. ex quo fit, vt ꝑ hiemē putei caleſcāt lidi.
& hyppogea, hoc eſt domicilia ſubterranea, cellæq;

vinariæ intepeſcăt. Idem ecõtrario vſu venit per tem
pus æſtiuũ, tunc em̃ frigus calori forinſecus domi-
nanti cędens, fugit in abdita, abitq; in partes terrę pe
nitiores, vnde fit vt aqua puteana diebus æſtiuis ſit
frigidior, quia nõ patit̃ vtriuſq; natura, cõcordiã. Cũ
Eſtate frigidi. ergo frigus vigeat ac dominet̃ in regionibus ſepten
trionalibus, calor ab exterioribus expulſus, in interi
ora corpora recondit̃, & ita calidiora efficiũt̃, & ob id
egent largioribus alimentis. Calidi em̃ vẽtres, qđ &
Hipocrates Archiatrus oſtendit, quo melius conco-
quunt, eo plus cibi deſiderant.

i Llud qdem inficiari nõ poſſumus, eſſe eti
am in homibus robuſtiſſimis, & fortitudi
nis muro vallatis, affectionẽ quandã natu
Pauor naturaľ ralem atq; pauorem, vt velint nolint, ad re
pẽtinos fragores, ad ſubitaria pericula, ad
motũ terræ, ad ictum fulminis inhorreſcant, & colo-
re mutẽt̃ atq; palleſcăt. Sicut Ariſtippo illi, Cyrenai-
Exẽplũ de Ari/ſtippo co philoſopho accidit, qui cum olim nauigaret mare
violentũ & vndabundũ, nauigiũq; quo vectabat̃ tur
binibus crebrioribus iactaret̃, cœpit coloris ac vul-
tus turbatõne moueri ac palleſcere, at vbi feruor ille
maris deferbuit, & malacia ac tranquillitas rediјt, ac-
ceſſit Ariſtippũ quidem mollior & delicatior, eodem
p̱iter nauigio vectus, qui q̃ſi illudẽs, qd hoc eſt inqt
o philoſophe, qđ tu in iſto naufragiј p̱iculo timuiſti,
palluiſtiq;, cũ ego neq; timuerĩ neq; palluerim. Tunc
Ariſtippus, nebulonẽ illũ reſponſione elegantiſſima
remuneratus, nõ eandem eſſe cauſam ſibi atq; illi re
ſpondit, qm̃.ſ. is qdem eſſet non magnop̱e ſollicitus
ꝓ anima neqſſimi nebulonis, ip̃m autẽ pro Ariſtippi
anima timere debuiſſe. Hoc exemplo, quo etiam vtit̃

diuus Auguſtin⁹, ſatis liq̃t ꝑturbatiões in hoibus naturales eſſe, nõ volũtarias, & motus q̃ſdam incõſultos, vi q̃dam ingenita inferre ſeſe hoĩbus, Vellẽ quidem eſſemus apathes, & illa tãtopeꝛe a Stoicis celebrata apathia vigeret in nobis, quã noſtri impaſſibilitatem interp̃tanť. Vellẽ in nobis ſpectareť toruitas illa naturę dura et inflexibilis, quã in Diogene & Pirrhone fuiſſe p̃dicant. Sed neſcio quõ mẽs corpuſq; mortaliũ, ad repẽtinos caſus naturaliter inhorreſcit ac torpet, & talis affectus ex hoĩe nulla ſapientia radicitus conuelli põt. Inuiti cõniuemus ad fulgetras, ſenſim paueſcimus ad tonitrua, ſternutamẽtis nõ ſponte cõcutimur. Faceſſat itaq; magniloq̃ntia Stoicoꝝ, q̃ aſſerunt, ſerenitatẽ vultus in hoĩe ſapiente, nulla ægritudine, nullaq; formidine obnubilari. Eſt em̃ talis oratio glorioſior planę q̃ verior. cum & hi, vt diximus, qui habentur cõſtantiſſimi, aduerſus ictus fortunæ fulminãtis expalleſcant, & toto corꝑe intremiſcant. Audi rem atrocẽ & ãnalibus memorandã, quę in vrbe noſtra ob terrificũ terrę tremorẽ nuprime accidit, municipi meo viro alioq probo, & opulento, cui Fulco nomẽ, Argelatoq; cognomẽ, hic cũ ex illo diro ac ꝑterricrepo fragore factus eſſet, vt aiũt, attonit⁹, menteq; alienata, nam limphaticos, ſiľeſq; fu rẽtibus fieri ab hoc malo, Seneca locupletiſſimus teſtis affirmat, cœpit deſipere, cum diſpẽdio ſanitatis, qui morbus ſenſim gliſcens implicituſq; viſceribus, adeo hoiem dementauit, & in tantũ impulit furorẽ, vt die Paſchalis ſolẽnitatis ſacroſctõ cultro ſibi gulam ſeçare temptauerit, moxq; cõfeſtim ſeſe ex ſupiore ędiũ parte in inferiora p̃cipitauerit, ex quo p̃cipitio mors eſt ſecuta. Pauor itaq; egit hoiem in veſaniam, veſania in

apathia

cõuiuemus ad fulgetras

Obitus Fulci.

furorem, furor in mortem, niſi lubeat magis credere
id Biothanatę mortis genus, ex maleuola ſiderum ra
Biothanatus. diatione contigiſſe, nam ſi Mars & Sol diametra ſe
radiatione aſpexerint, in cõtrarijs cõſtituti locis, lon-
ga ſe inuicem radiorum poteſtate pulſauerint, iſta in
genitura cõiunctio hoĩes, vt docet Firmicus Mater-
nus, ex altis deiectos locis miſera laceratione pręcipi
tat. aut ex altis deiectis locis, graue neſcientibus peri
culum ſemper affertur.

h Aec ſunt quę ſuper terremotu, quẽ gręci
σεισμον vocant, exiſtimaui ſũmatim ma-
gis libãda eſſe in hoc libello, ꝙ latę expli
canda, quę tu Antiſtes clariſſime, qualia-
cunq; ſunt, boni cõſulas quęſo. Cæterũ cum inter
cætera dira infortunia, quę pręſagat ſignificatq; ter-
ręmotus, ſit maxime formidanda peſtilẽtia, quę plę-
rum ex ipſo terręmotu gigni tradit̃, non erit abſonũ,
pauca q̃dam annotare, ad hanc alteram luem ꝑtinen
tia, quę neq; inuulgata ſunt, neq; protrita, neq; auri-
bus animiſq; ſtudioſoꝝ iniucunda, vt opinor, futura
Tu modo Antiſtes optime, qua animi alacritate prio
ra perlegiſti, eadem quęſo perlegas poſteriora.

Peſtilẽtia. p Eſtilentia quam & peſtilitatem dicũt, quæ
græco vocabulo λοιμοσ appellat̃, quę non
ſolũ ciuitates exhaurit aſſiduis funeribus
verũetiam totas nationes, interneciuo ge-
nere morbi, populat̃ ac vaſtat. Vnde fiat
varię cauſę produnt̃. Namq; alij ex ira dei, alij ex in-
temperie cęli, quidam ex aere corrupto. alij ex aquis
vitiatis, nõnulli ex noxio terrę halitu, peſtilentiã exo
riri autumant. Religio ſicut terręmotũ &, alia id ge-
nus mala, mortalibus irrogata aſſignat irato numini

ita & peſtilentiã credit eſſe tęlum dei, quo ſontes inſonteſq; feriant, in libro Regum ſecũdo, euidens eſt exemplũ, quando ſcilicet ab ipſo opifice rerum ac vltramundano deo, data eſt optio triũ rerum exitialiũ Dauidi regi, eidemq; maximo Antiſtiti & vati, ſeptẽne annis famem mallet, charitatẽq; rei annonarię, an tribus mẽſibus hoſtilem perſecutionẽ, an tribus diebus peſtilentiã. Qui re ſecum perpenſa examinataq; elegit ex tribus malis peſtilentiã dicẽs, melius eſt vt incidã in manus domini, q̃ in manus hoĩm. Itaq; immiſit deus peſtilentiã triduanã in populũ iſraeliticũ, atq; in terram Iudeã late graſſantem, qua circiter. lxx milia viroꝝ triduo perierũt. mox propiciato deo, vis morbi reſtincta eſt, lueſq; cohibita. Excellẽtes philoſophi, & illuſtres medici, ex inclemẽtia cœli, hoc eſt ex nimietate caloris, aut frigoris, vel humoris, vel ſiccitatis, peſtilentiã gigni tradiderũt. Sicut enim bona valitudo corporũ, eſt q̃dam mędiocritas, vt Ariſtoteles, Galenuſq; notificant, ita om̃is exuberantia ac exceſſus cauſa morborũ eſt. Conſimiliter vbi moderatio eſt in calore & frigore, in humore & ſiccitate, vegetantur cuncta ſalubritate & cõualeſcunt. Vbi vero quippiã horum immodice ac intempanter exceſſit, tunc vis morboꝝ gliſcit, tunc peſtilentia fęda hoĩ fęda pecori bacchatur & ſeuit. Hinc eſt q̃ accolentes loca paluſtria & humecta, huic malo ſunt obnoxij. Itidem in locis ęſtuoſis degentes, ſubinde peſtilẽtiã patiunt̃, cuius etiam calore regelari ſolent in regionibus pręgelidis habitantes. Sed in primis calores immodici ſunt exitiales atq; peſtiferi. Vnde ſolem cognoiatũ Apollinẽ putant. ωσαπολλυντα ξωα Tanq̃ exanimantẽ animalia, etẽm exanimat ac perimit ani

optio facta Dauidi

Sanitas Mediocritas,

A apollo vnde

mãtes,cũ peſtem intempie caloris imittit.Hinc eſt ꝙ cũ arcu & ſagittis fingit̃ ſimulacꝝ Apollinis,vt ꝑ ſagittas radij ĩtelligant̃,quoꝝ iactu nõnunꝙ̃ peſtiferũ virus ĩmittit.hĩc doctrinaꝝ fons Homer⁹,nõ minus ſcite ꝙ̃ decẽter, inducit Apollinẽ tela in exercitũ græcorum emittentẽ,quibus nõ ſolũ hoĩes,ſed etiam pecora periere. Vnde Lindij Apollinem colũt cognoĩe λοιμιον hoc eſt peſtilentem, Vt ergo vapor ſolis ĩmodicus perimit animãtes,& ĩmittit peſtilentiã,ita ecõtrario tẽpatus eiuſdẽ calor,morborũ omniũ fuga eſt,& ſoſpitatem aĩantibus creditur prebere tempe-

Alexicacos. rie. Vnde Atheniẽſes Apollinem Alexicacon appellant,hoc eſt mala repellentem,quo cognomẽto Hercules quoꝗ a græcis nomiat̃,quaſi malorũ depulſor.

Quibuſdã placet aquas vitiatas,& fœtore corruptas,violare ſalubritatẽ,& parere peſtilentiam.Nam & aquaꝝ mutationẽ grauem eſſe docet maximus peripateticę ſectę conditor Ariſtoteles,& Lucretius teſtatur illo carmine.

Nonne vides etiam cœli nouitate & aquarum

Aq̃ cauſa peſtilentiæ. Tẽtari procul a patria quicũꝗ domoꝗ, Adueniũt

Scribit Victruuius, humores graues & peſtilentes, erumpere ex pontinis paludibus,& vt auctor eſt Seneca,aquę noxię & peſtilentes, in penetralibus terrę latent,nihil niſi peſtiferũ in ſe & corꝑibus noſtris cõtrariũ habentes,quæ poſt motũ terrarũ erumpentes, haurientes necant,ac peſtilentiam gignunt.

Peſtilẽtia ex exalatione q Vi ex euaporatiõe terræ noxia peſtilentiã fieri opinant̃, hi nouere ex terra ſemꝑ vapores emanare,de q̃bus plura meteorologi ꝓgenerari ꝓdiderunt. Et ꝑfecto palã eſt, terrã nõ eſſe ſine ſpiritu,quẽ infundit ſatis arbuſtiſꝗ, nõ aliã

de viuentibus, quo tot genera herbarꝫ fructicũq; fouent. Ne multa Platonici autumãt oĩs ſtellas, oẽe cœlũ, ipſumq; ſolem trahere alimentũ ex terreno, & inter ſe partiri, ſoloq; halitu terræ ſubſtẽtari, hoc eñ illis alimentũ, hæc eſca, hic paſtus eſt, quãuis Ariſtotelici reclament. non poſſet aũt terra nutrire tam multa tam magna, niſi multũ illi ſpũs alentis ſuppeteret, q iugiter exhalans vbi noxius eſt & peſtifer, peſtilẽtiæ cauſa eſt. Et ab Auicẽna dictũ eſt eleuari e terra aeris corruptionẽ. Silius q̃q; in deſcriptiõe peſtilentię, ſenſit vaporem terræ eſſe peſtiferum, illo verſu. Sidera paſci terreno halitu.

Atq; ater picea vapor expirabat in ethra.

Amian⁹ Marcellin⁹ in hãc ſnĩam ſic refert. aliq terrarꝫ halitu dẽſiore craſſatũ aera, opinãt necare nõnullos.

Mathematici peſtilentiam vt pleraq; alia, vi ſiderũ prouenire arbitrantur, maximeq; caniculæ, quorum ſententiæ teſtimonia poetica ſubſcribunt

c Eterũ & plurimis & maximis auctoribus placet, peſtilentiã fieri ex aere corrupto, q late vitiũ ſuũ ſpargit, q hauriẽtes necat animantes, nam cũ reciprocatio ſpũs ſit in nobis ꝑpetua & cõtinens, cũ ſine reſpiratõe eueſtigio extiguamur vbi aer quẽ ꝑhẽniter ducimus, peſtifer eſt ac pollutus neceſſe eſt vt ĩtra vitalia peſtilẽs q̃q; halitus incluſus, morbos afferat & mortẽ, Hinc exijt illud Maronianũ Peſtilẽtia exaere corrupto.

Corrupto cœli tractu miſerandaq; venit
Arboribuſq; ſatiſq; lues & peſtifer annus.

Conſimiliter Lucretius inquit.

Et cum ſpirantes mixtas hinc ducimus auras
Illa quoq; in corpus pariter ſorbere neceſſe eſt
Conſimili ratione venit bubus quoq; ſæpe
Peſtilitas etiam pigris halatibus ægris.

Quinetiam Ouidius explicans peſtilentiam poeticã ſic ait. Ora patent aurecꝗ graues captantur hiatu. Ob hoc Auicenna, longe clariſſimus medicorꝫ, cenſet in peſtilentia reſpiratione anhelationemcꝗ eſſe minuendam, adhibendacꝗ odoromenta, qbus corruptior aer mitiget. Peſtilentiã etiam excitãt venti, quos aera fluentem eſſe diffiniunt, quos & terręmotus cauſam eſſe docuimus, maxime aũt Auſtri eam efficiunt, de q̃

Vẽti cã peſtilentię, Cor. Celſus ſic refert. Cum vero hæc in oĩ peſtilentia facienda ſint, tum in ea maxime quã Auſtri excitarint. Ouidius quocꝗ oſtendit peſtilentiam flatu Auſtrino exortam eſſe cum ait.

Lætiferis calidi ſpirarunt ęſtubus auſtri.

Ariſtotęles in problematis tradit, flãte auſtro corpora effici humida & calida, & ob id putredini maxi-

Auſter peſtiferus. me obnoxia, qui & fœdi halitus, cauſa eſt. Eodẽ auctore, homines grauiores inualidioreſcꝗ fiunt ſpirantibus auſtris. minuſcꝗ cibi appetentes, cum e diuerſo flantibus aquilonibus animantes magis eſuriant, ſintcꝗ corporis robuſtioris. idem oſtendit, quemadmodum auſtri humorem calidũ in corporibus ꝓgignunt, quippe qui natura calidi ſint & humidi, vnde & fębres exoriantur. Hippocrates quocꝗ in Aphoriſ-

Hippocrates decẽter mis, quid & a celſo tranſlatum eſt, Auſter inquit aures hebetat, ſenſus tardat, capitis dolores mouet, aluum ſoluit, totũ corpus efficit hebes humidũ languidum, Quin etiã Victruuius, vt id quocꝗ non p̃tereamus, narrat in Leſbo oppidũ Mythilenem fuiſſe, ma-

Victruuius gnificenter qdem ædificatũ & eleganter, ſed poſitũ non prudenter, in qua ciuitate cũ flabat auſter, hoĩes ægrotabant, cum corus, qui eſt ventus occidentalis, alio nomine dictus Argeſtes, tuſſiebãt. cum vero ſpi

rabat Aquilo,reſtituebant̃ in ſalubritatem.Quid nõ
ne et Plinius noſter,cui nihil omiſſuꝫ eſt,breuiter, vt Plinius
omĩa Auſtri naturam vno verbo ſignificauit: ſic ſcri
bens in ſecũdo.Saluberrimus omniũ ventorũ Aqui
lo,noxius Auſter,minus eſurire eo ſpirante credunt̃ Aquilo
aniantes.Idem volumine duodeuigeſimo auctor eſt, ſaluber
flante Auſtro,quem græci nothum vocãt, qui humi rimus.
dus & æſtuoſus eſt Italię,fœtus fœmineos cõcipi,ſi
cut ediuerſo mares in vtero fieri, ſi flante Aquilone,
ineant coeantq́ animalia.Dixit qdem Plinius, quid
eueniret flantibus Auſtris & Aquilonibus, cur autẽ
id fieret,explanare ſuperſedit.Sed cauſa eſt euidens
& ab Alberto magno latiſſime explicata, q libro de
hiſtoria animalium decimo octauo refert,ideo flante Auſter
Auſtro fęminas concipi,quia corpora humeſcũt,ca- gignit
lorq́ ingenitus calore auſtrino reſoluitur, atq́ vires fęmĩas.
fiunt imbecillę,ecõtrario ſpirantibus Aquilonibus,
merito maſculi fœtus in vtero formant̃,propterea ꝙ Aquilo
cum ſint frigidi, obturant atq́ obſtipant meatus cor mares
poreos,ipſumq́ corpus ſpiſſant,expeditiuſq́ reddũt
atq́ robuſtius, quo incluſus intrinſecus calor natu-
ralis vegetat̃, fitq́ genitura melius digeſta, magiſq́
idonea ad mariũ generationẽ.Quinetiam proditum
eſt a philoſophis, oriente canicula Auſtros moueri,
quibus aer ſolet cõmutari.Nemo autẽ dubitat ſidus Sirius ĩ
caniculę,in cuius ore eſt Sirius,eſſe peſtiferum & no ore cani
xium,ac perſæpe facere peſtilentiã, quod & nobilis culæ,
poeta inſinuat illis verſibus.

Ille ſitim morboſq́ ferens mortalibus ægris
Naſcitur,& leuo contriſtat lumine cœlum.

Inter cauſas peſtilentię eſt cęnoſa colluuies, fœto
rumq́ graueolentia, quod & iuriſcõſulti euidenter

oſtendũt ſic ſcribentes, nam & cœlũ peſtilens & rui-
nas minant̃ immũdiciæ cloacarũ, & is riuus ex eodẽ
corrupti aeris fonte ꝓfluit ac manat, cũ odorẽ non ali
ud q̃ infectũ aera eſſe ꝓdiderint ſcriptores longe cla
riſſimi. Huius autẽ luis tam dirę tã q̃ exitialis, ſpẽs
plures memorant̃. Prima pãdemos appellat̃. Secũda
epidemos. Tertia loemodes, volatica velocitate lętabilis. Duę ſunt dictiones græcorũ λοιμοσ και λιμοσ.
Inter q̃s maxima eſt cognatio atq; affinitas ĩpa in ſcri
ptione ac ꝓnuntiatione, maximũ vero diſſidiũ in ĩpo
ſignificatu, ſiquidẽ λιμοσ ſignificat famem, λοιμοσ.
vero peſtilentiã. hinc olim altercatio nata apud Athe
nienſes ſup illo oraculi verſu,

Pandemos. Epidemos Loemodes.

λιμοσ. λοιμοσ.

Doriacum veniet limo comitante duellum.

Ambigebat̃ eñ vtrũ λοιμοσ id eſt peſtilentia ſignifi-
caretur an λιμοσ id eſt fames. Q d' cũ ſit Amphibolõ
atq; flexiloquũ, id hoĩes oraculũ retorquebant ad eũ
intellectũ, qui videbat̃ ad ea quæ ad p̃ſens patiebant̃
eſſe accõmodatus. Illud vtiq; dignũ annotatu, nec in
dignum cognitu eſt, plæroſq; ex cohorte illa poetarũ
nobiliũ, ꝓpe peculiariter operam impendiſſe peſtilẽ-
tiæ numeris poeticis ꝑſcribendę, tanq̃ id argumentũ
ſit ſpectatiſſimũ, in quo ingenij vires, neruoſq; pro vi
rili quiſq; pte cõtenderent. Namq; vt prætercam Ho
merum & græcos poetas, nõne Mantuanus Home-
rus in tertio Georgicon, peſtilẽtiam elegantiſſime ex
plicauit? quẽ emulatus opinor Silius italicus, & ipſe
in. xiiij. Punicorũ eam peſtilentiam graphice perſcri-
pſit, quæ tempe ſecũdi Punici belli, in Sicilia Roma
nos ac Pœnos iuxta vexauit afflixitq;, quã ait a cani
bus cępiſſe, ſic enim inquit. Vim primi ſenſere canes

Peſtilẽtia poetarum. materia

Peſtilẽtia a canibus

q Va in re ſecutus eſt Homer⁹ ſic ſcribentẽ in prima Iliados Rhapſodia. ουρηασ μεν. πρωτον εποχετο και κυνασ αργουσ

Pelignus quoq; vates, in. vij, Methamorphoſeos, luẽ id genus peſtiferã enarrat tam copioſe, tam decenter, tam ingenioſe, ac tanta cũ perſpicuitate, vt ante oculos poſita, totius rei imago quodãmodo eſſe videat̃. Necnõ Lucanus in quinto Pharſaliæ ſũmatim, ac velut aliud agens, atq; in tranſcurſu id genus deſcriptionis libauit. Quin etiam Seneca in Tragedia quę inſcribit̃ Oedipus, funeſtam peſtem ſtilo Tragico exequutus eſt, in qua terram tumulis defuiſſe miſerãter dolenterq; conquerit̃. Verũ inter oms̃ Lucretius, diuino quodã furore inſtinctus, libros de rerũ natura lucul̃etos, hac veluti appẽdice cõcluſit, nouiſſimaq; expolitiõe ꝑpoliuit. Peſtilentiã rem haud dubie infęlicem ſumma cum fœlicitate deſcribens. quæ in bello Peloponeſiaco Atheniẽſiũ ciuitatẽ interneciuo genere morbi eſt depopulata, vaſtauitq; vias, exhauſit ciuibus vrbem, ſuper qua nõ pigebit prolyxius paulo ſermocinari, quando maxime ea illuſtrata eſt præconio Thucydidis, quem græcum Saluſtium non inſcite nuncupaueris. Siquidem is miſeranter, lachrymoſe, inſigniter, multaq; cum luce eam vaſtitatẽ explicauit, cui vtiq; credi conuenit, vtpote hiſtorica fide rem ſui temporis ſcribenti, quam & ipſe paſſus eſt & alios patientes intuitus.

Peſtilẽtia a Lucretio deſcp̃ta Thucydes

c Vm obſeruatum ſit fere peſtilentiam, vt auctor eſt Plinius, a meridianis ꝑtibus ꝓſerpere, peſtilitas hæc & tanti mali clades veniens ex Aethiopia, mox in Aegyptũ Lybiamq; deſcendens, tandem Atticam inuaſit

Deſcriptio peſtilẽtiæ.

incubuitq; ciuitati Athenarũ tã atrociter, tantaq; violentia, vt nuſq̃ tantũ funeꝝ exiſteret, & cum ſępe vehemẽtior vis morbi q̃ medicina ſit, tunc medici oẽs atq; medicamenta morbo graſſanti ſuccubuere. ĩmo plurimi medentiũ extinguebant. Curatio oĩs, irrita/vota in caſſum ſuſcepta, p̄cationes auribus deorũ ſurdis, fruſtra ingerebant. primũ omniũ capita feruore incenſa/oculi ſuffuſſione rubentes/lingua manãs cruore/aures tinitu ſonore/vultus toruus/crebra ſuſpiria/eaq; cum graueolentia, dein ſternutatio raucitaſq; exiſtebat/ Mox tuſſis anhela, pectus atq; p̄cordia cõcutiebat/ſingultus quoq; in qbuſdam cito deſinens, q̃ſdam diutius torquẽs. Corpora forinſecus ſubrubicũda vlceribuſq; fœdata/intrinſecus ita exęſtuabant, vt velamẽta vel tenuiſſima tolerare nõ poſſent. iucũdiſſimũ erat in gelidã aquã ſeipos nudatos ĩmergere, multi æſtus impatientes & ſitis, in puteos

Vigilie ĩter morbos

ſemet præcipitarunt. Ad hæc accedebant inquietæ, cõtinenteſq; vigiliæ/quas Plinius noſter, inter mala vniuerſi corporis pleriſq; eſſe autumat. Dira hæc lues intra ſeptimũ aut nonũ diem homines cõficiebat & ardore vrente vitalia populabat/ nõnulli in genitalibus, extremiſq; manibus ac pedibus, vim morbi prorumpentẽ cruciabiliter ſenſere. Itaq; quidam cũ membroꝝ illorũ iactura atq; diſpendio liberati/quidam etiã amiſſis oculis, in miſero cęcitatis exitio ſuperſtites vixere. Illud cum primis mirabile nec minꝰ

obliuio ex vi peſtilẽtię.

miſerabile/qđ quoſdã ex huiuſce teterimę peſtilitatis violentia, cœpit obliuio rerum omniũ, quidã obliti ſunt neceſſarios/ & quod acerbius eſt ſeipos. Qđ & Lucretius, qui ex racemis Thucydidis vindemiã ſibi facit, & ex illius filis tęlam texit/ elegantiſſimæ

demonſtrat, cum ait
Atq; etiam quoſdam cępere obliuia rerum,
Cunctarum, neq; ſe poſſent cognoſcere vt ipſi.
Galenus quoq; in libro de accidenti & morbo, huiuſce rei cõmeminit his verbis. Thucydides in quodam libro dixit, ꝙ ex peſtilentia pluribus hominibus tanta fuit obliuio, vt cognatos & amicos traderent obliuioni, & etiam ſemetipſos. Item in libro de virtutibus naturalibus ſic refert. Thucydides ait multis cõtegiſſe in peſtilentia, vt cognatos & ſemetipſos ignorarent Huic tam diro malo nullum ſalutare remediũ excogitari poterat, nam qđ vni profuerat hoc alijs erat exitio. Cateruatim dabant ſtragem, paſſimq; iacebãt cadauera hominũ inſepulta, quę neq; alites, neq; beſtię attingerent. quod ſiquæ guſtarent ilico periere. Illud imprimis magnopere miſerandum, atq; erumnabile in tanta clade cõſpectum eſt, quod vbi quiſq; ſe morbo videbat implicitũ, conſcius lãguoris, protinꝰ ſalutem deſperabat, & deficiens animo, mæſto cum corde iacebat. Peſtilẽtia, auctore Ariſtotele, pręcipue inuadit eos qui ad peſtilentes homines propius acceſſerint, & contagia morbi ſerpunt in proximos, & maxime in eos, qui Cacexia, id eſt malo corporis habitu ſint, fit autem, vt morbo cubantis veluti quodam fomite ſuccẽdẽte, vitium illud protinus exultet, atq; in alijs concipiatur. Hinc Liuius li. hiſto. xxv. ſic enarrat Poſtea curatio ipſa & contractus ægrorum vulgabat morbos, vt aut neglecti deſertiq; qui incidiſſent morerentur, aut aſſidẽtes curanteſq;, eadem vis morbi repletos ſecum traheret. quotidianaq; funera & mors ob omniũ oculos eſſet, & vndiq; dies nocteſq; ploratus audirentur. Hoc idem in hoc diro exitio græcoꝝ

Galenꝰ

cõtagio peſtilẽtiæ.

cacexia

Liuius.

cõtigit, vt inſtar ouium morerent̃, contagione inuulgati morbi ac tabe, dum officij cauſa, aſſident miniſtrantq; languentibus, atq; ita ex alijs alios auidi contagia morbi occupare non ceſſabant, & funera funeribus cumulabant̃. ſicut em̃ gãgrena ſerpit in corpe ita cõtagio ſerpebat in ciuitate. Obſeruatũ ẽ illud, neminem fere bis eodem genere morbi correptũ, itaq; qui ſemel impliciti peſtilitate euaſerant, hij p̃cipue laborantes moriẽteſq; miſerabant̃ de ſe ip̃is ſecuri, ſpẽ in poſterũ p̃ſumentes, tanq; alio morbo abſumi non poſſent, vnde beati ob hoc ip̃um cenſebant̃. Templa deorũ cadaueribus referta viſebant̃, m̃lti aliorum rogos occupãtes, in his mortuos ſuos collocabant, qd̃ luculenter exequitur Lucretius ſcribens.

Peſtilẽtia vt cã cer.

Omnia deniq; ſancta deorum delubra replerat
Corporibus mors exanimis, conſtrataq; paſſim
Cuncta cadaueribus celeſtum templa manebant.
Namq; ſuos cõſanguineos aliena rogorum
Inſuper extructa ingenti clamore locabant.

Hæc eſt illa peſtilentia, quę athenienſiũ vires vehementer attriuit, flore iuuentutis extincto, propter quã populus Athenienſis factus eſt infeſtior Pericli Olympio, eiq; tam atrocẽ calamitatẽ referebat acceptam, tanq; ip̃e auctor fuiſſet vt ex agris om̃s in vrbẽ cõmigrarẽt, & ex ea colluuione vis morbi cõflata gliſcere cępiſſet, qd̃ & Plutarchus mẽorat. Inter cauſas peſtilentię, vt cõperior, eſt penuria alimentorũ victuſq; mutatio, qd̃ Cæſar dictator in cõmentarijs belli ciuilis euidenter oſtendit, ſcribens Maſſilienſes graui peſtilẽtia cõflictatos eſſe ex victus mutatiõe, nam cũ abducti eſſent ad ſũmã rei ãnonarię inopiã, in diutiã obſidiõe alebant̃ oẽs panico veteri ordeoq; corrupto

Periclii putata peſtilentia.

mutatõ victus cã peſtilentię.

C Eterũ cum plerıq; morbi ſint irremediabi les citraq; curationẽ, in hoc potiſſimũ gene re peſtilentia eſſe creditur, tanq̃ id ſit ma lum non ſolum mortiferũ, ſed etiam inſanabile, atta men cum in multis ſponte ceſſauerit, pluresq; cõuale ſcant, e re litteraria futurũ cẽſemus, tradere q̃dam re media. quę ſi non oĩbus, multis tamen poſſint eſſe ſalutaria, euincendi eñ ſunt, q̃uis peſtiferi morbi, & exquiſitis remedijs propulſandi. Quanq; differant ꝑ natura locorum genera medicinę, & aliud ſit opus in Italia, aliud in Gallia, aliud in Germania, Quamuis non eadem auxilia, oĩbus etiam in ſimilibus morbis queant opitulari, ꝓpter multiformes variaſq; corporũ cõſtitutiones, quas græci κρασεισ. noſtri recentiores medici complexiones appellant. Nõ eadem oĩbus opitulari. Craſis complexio.

Remedia

C Vm primis ſalutare remediũ eſt, frugalitas atq; ſobrietas. Plinius noſter inquit vtiliſſimam eſſe in cibis temperantiã. & Aeſclepiades inter cõmunia morboꝝ auxilia, ꝓfeſſus ẽ ſaluberrimã eſſe abſtinentiam, modo cibi alias vini. hæc autẽ remedia ſibi quiſq; preſtare poteſt. Oratius quoq; ſalutiferi medici vice ita proclamat. aeſclepiades. Frugalitas. Orati⁹

Aſpice nunc tenuis victus quæ quantaq; ſecum
Afferat, in primis valeas bene.

Ferunt Socratem tanta fuiſſe temperantia, vt omnia fere vitę ſuę tempora, valitudine inoffenſa vixerit qui in illius etiam peſtilentiæ vaſtitate, quã paulo ante memorauimus, dicit̃ tanta moderatione vſus eſſe, vt ab omni voluptatum labe cauerit, & ſalubritatem corporis retinuerit, vt nequaq; fuerit cõmuni omnium cladi obnoxius. Idem vtpote frugalitatis ſeruan

ſcitũ ſo/ tiſſimus, dicere ſolebat ſe bibere atq̃ eſſe vt viue/
craticę. ret, cum multi gulones & ventriculæ, quorum deus
frugali/ venter eſt, propterea viuere velint vt edant & bibant.
tatis. Marcus Tullius non minus ſalubriter q̃ decẽter, pro
gulões didit valitudinẽ bonã cõſeruari cõtinentia in oĩ vi/
ctu, & pretermittendis voluptatibus. Et ꝑfecto nihil
Ioãnes ſic ſenſuũ acumẽ operatur, vt auctor eſt Iohãnes chry
Chriſo/ ſoſtomus, nihil ſic ægritudinẽ fugat, ſicut moderata
ſtomus refectio. ſufficiẽtia quippe cum nutrimento, & ſoſpi/
tatem ſimul procreat & voluptatẽ, abundantia vero
morbũ facit, & moleſtias ingerit, & ægritudinem ge
Hieroñ nerat. Nõne & diuus Hieronymus non minus corpo
rum q̃ animoꝝ medicus ſalutaris, ꝑdidit morbos ſa
turitate nimia cõcitari: cuius pręconiũ illud in decre
tis Canonicis eſt inuulgatũ, quo dietę id eſt tenuiſſi/
mi victus & ſimplicis menſę celebrat̃ vtilitas. ſic em̃
inquit. Legimus quoſdã morbo articl'ari & podagrę
humoribus laborantes, ꝓſcriptione bonorũ, ad ſim/
Siplex plicem menſam & pauperes cibos redactos cõualuiſ
victus ſe. Plinius quoq̃ tradit ſimplicem cibum eſſe homi/
ſaluber ni vtiliſſimũ. Verum non ſatis eſt viuere frugaliter &
rimus parce, niſi etiam alimentis innocẽtioribus veſcamur
Caco/ abſtineamuſq̃ a cacochymis & cacochylis, ſic em̃ ci
chyma. baria mali ſucci noxijq̃ humoris appellitant, a q̃bus
Caco/ præcipue abſtinendũ eſſe, p̃cipit maximus medicorũ
chyla. Galenus. qui libro περι τροφων id eſt de alimentis ſe
cundo, cõſulens tempandum, a cibarijs cacochymis
docet, quẽadmodũ ea & ſi ſint cõcoctionis facilioris
tamen in venis noxiũ humorem collectum diu delite
ſcere, qui mox putreſcens erumpat in peſſima gene/
ra morborum. Idem in libro de fębribus, aſſerit in ho
minibus ſanis cauſas ægritudinum eſſe, vt vtar voca

bulo medicorum dietas malas. Idem in libro de caco chymia, tradit peſtilentiã proueniſſe ex alimentis cacochymis, ex quibus impetigo, & ſcabies, & lepra in corporibus ꝑſerpere cęperint, necnon vlcera multifaria foras ꝓruperint, vt ſunt herpete, carbunculi, phagedene, phlegmones aliaq; id genus pernitioſa. Vulgo ꝗq; dici ſolet & credi, ex rei frumẽtarię caritate peſtilentiam gigni, ꝓpterea ꝙ ęgeſtoſi & inopes alimẽtis frugum abſumptis, cibaria q̃dam obſcęna paſtu, atq; cacochyma, fame vrgente comeſſe cogũtur, herbiſq; & radicibus veſci, ex qbus noxij humores maliq; ſucci viſceribus ĩplciti, mox in omne genus morborum erumpunt, & imprimis peſtilentiam gignũt. Remediũ quoq; peſtilẽtię eſt ſoli cœliq; mutatio, qđ non ſolum hominibus, ſed & brutis aĩantibus mire auxiliatur. Columella ſcribens de pecoris ouili medicina, Mutãdę inquit ſunt regiones, quod in om̃ibus morbis ac peſtibus fieri debere cẽſemus. Idem inter remedia quę peſtilentię adhibenda eſſe pręſcribit, cũ primis monet mutandũ cœli ſtatum, & in plures partes diſtributo grege, longinquas regiones eſſe petendas, atq; ita ſegregandos a ſanis morbidos, ne qs interueniat qui contagione cæteros labefaciat, adeoq; efficax hoc remediũ exiſtimať, vt nõ ſolũ corporibus ægrotis medeať, ſed etiã animis languenribus ſuppetias p̄ſtet ſalutares. hinc in Decretis canonicis ſcriptũ eſt, Valet interdũ conuerſis ꝓ ſalute aĩę mutatio loci. Plerũq; em̃ dum mutať locus, mutať mẽtis affectus. — ex caco chymis peſtilentia.

INter remedia peſtilentię, mitigatoria eſt & religio, nam ſicut (vt ante docuimus) ex ira dei peſtilens lues oriri creditur, ita credibile eſt eandem propiciato deo poſſe ſedari. Hoc reme- — religio. medela

dio vſi ſunt veteres Romani, qui ingenti olim exorta peſtilentia, vrente vrbem atq; agros, Eſculapiũ ab Epidauro Romam accerſendum euocandumq; cenſuerũt, quaſi medicum deum, qui ſub ſpecie anguis in vrbem cõmigrans, aduentu ſuo tempeſtatem illã qua Romana ciuitas triennio continenti vexata fuerat, eueſtigio diſpulit, & vt inquit Ouidius, finem luctibus impoſuit, venitq; ſalutifer vrbi. Iidem cum ſępe graui peſtilentia conflictarent, nec vis morbi tabifici vllis humanis præſidijs leuaretur, conuertebant ad opem diuinã, atq; cęleſtis irę placamina, inter quę ludi maxime ſcęnici inſtituti dicũtur. Et profecto primigenij illi priſciq; Romani, religione atq; vna deorum cultura, omnes gentes nationeſq; ſuperarunt.

Hippocrates ille Archiatros, & vt verius dixerim medicorum deus, peſtilentiã ex Illyrico Peoniaq; ad grçcos venientem, hoc remedio cohibuit, atq; hac curatione ſedauit. nam iuſſit per totam ciuitatem accendi ignes floribus, coronamentiſq; odoratiſſimis fragrantes, vnguentiſq; ſuaueolentiã ſpirantibus perfuſos, vt ita purior, ſincerior, ſalubrior aer a ſpirantibus ſurſum ſubduceret. huiuſce rei meminit Galenus in libro de Theriace, vbi id quoq; cõmemorat, quod aer peſtifer ex reſpiratione hauſtus, eſt hoĩbus velut deleterion, hoc eſt venenum. Plinius quoq; tranſeunter hoc attigit, cuiꝰ v̓ba ex libro .xxxvi. ſubſcribere operęcium eſt, quę ſunt hæc. Eſt & ĩpis ignibus medica vis, peſtilentia quę ſolis obſcuratiõe contrahit, ignis ſuffitu multiformiter auxiliari certũ eſt. Empedocles & Hippocrates id demõſtrauere diuerſis locis. Idem Hippocrates altera quoq; medela, ſeruauit multa oppida græcorũ a peſtilentia, obſtructis videlicet peſti-

Medicina Hippocratis

lentibus feneſtris, ianuiſq; permutatis, atq; immiſſo
nouis feneſtris Aquilone, quem ventorum ſaluberri
mum autumant, Græcia ob hoc meritũ tam p̄cellens
honores illos Hippocrati decreuit, q̃s Herculi olim
decreuerat. Conſimiliter Varro Terentius ille vnde-
cunq; doctiſſimus, cum ĩ inſula Corcyra omnes fere M. Var
domus repletę eſſent ægrotis ac funeribus obſtruẽs ro.
feneſtras hoſtiaq; permutãs, necnõ ſaluberrimũ ven
tum Aquilonẽ nouis patefactis feneſtris immittens,
familiam & comites ſuos om̃s reduxit incolumes.

ſ Cribit idem Plinius, folia lauri olfactu va
lere aduerſus peſtilentię contagia tantoq;
magis, ſi & vrantur. hinc olim Cõmodus
Romanus Imperator, cum ingens peſti-
lentia Italiam vniuerſam occupaſſet, inq; Romanam laureta
ciuitatem vehementius graſſaretur, Laurentum ſe- ꝯtra pe-
ceſſiſſe traditur, vbi laureta permulta viſebantur. Si- ſtilẽtiã.
quidem periti medicinę, aſſerebant plurimum polle- Exem-
re odores laurorum, amœnãq; opacitatem ad propul plũ cõ-
ſandam aeris cõtagionem. Plęriq; vnguentis ſuauiſ- modi.
ſimis nares opplebant, ſuffituq; & odoramentis aſſi- Imp.
due vtebantur, tanq̃ meatus ſenſuum illis odoribus
occupati, neq; admittant aera tabificum, & ſi admiſe
rint, tamen eum maiore quaſi vi longe exuperari, vt
auctor eſt Herodianus. huius peſtilentię mentio quo
q; fit a Galeno in libris de poteſtate ſimplicium phar
macorum. Apollonius ille Tyaneus Pithagori
cus philoſophus, quo nihil ſanctius, nihil venerabi-
lius, nihil diuinius æthnici crediderunt, quem mor-
tuis vitam reddidiſſe, & multa perinde ac deum mi-
racula fœciſſe cõmemorant, Epheſios olim peſtilen-
tia laborantes, hoc veluti alexipharmaco liberauit.

vocatis in contionem Epheſijs, oſtendit in theatro ſenem quendam ſentum, ſqualentemq́ ac pannoſum, iubēs vt lapidibus illum inſectarent, qui lapidare hominem tanto ſtudio cæperunt, vt breui tempuſculo, magno lapidum cumulo coopertus obrueret. Paulo mox lapides auferri iuſſit, vt quid iteremiſſent agnoſcerent. Quo vt pręceperat facto, ille quidem quem ſe ſaxis obruiſſe crediderant nuſq́ comparauit, canis autem pro hoīe cōſpectus eſt, vaſta atq́ enormi magnitudine, ſpumam ab ore euomens. Et hæc fuit expiatio qua Epheſios Apollonius expiauit, lueq́ tabifica liberauit. Creditum eſt ſenem illum fuiſſe cacodemonem peſtilentię cōciliatorem, vel potius ipm mōſtrum morbumq́ portentoſum.

canis ꝓ homie.

Hercules ille luſtrator orbis, domitorq́ ferarū, cui ob admiratione virtutis, diuinos honores græci decreuerunt, olim Heleos a peſtilentia liberauit, obſtruens obturanſq́ euaporationes, quæ e terra peſtiferę emanabāt, quem græcia Alexicacon cognomēto colit, quaſi opitulatorem ac malorum depulſorem.

Hercule alexicacos.

Democritus Abderites ille, Gelaſinus cognominatus, cui cuncta mortalium negocia ridenda eſſe videbantur, municipes ſuos Abderitas quondam a peſtilentia liberaſſe fertur, ſcientię medicamento, tanta eſt doctrinarū vis, tantaq́ occaſio. Conſimiliter Empedoclem Agrigentinū, qui ex concordia atq́ diſcordia dicebat cuncta cōſtare, Selenuncios Sicilię populos, peſtilētia piclitātes, exorta ex ꝓpinqui fluminis fętore ac graueolētia, liberaſſe tradūt, q aq̄s ſalubres in aq̄s illas fluuiales peſtilētes īmiſit infuditq́, ex eaq́ mixtura factū eſt, vt aquę vitioſę dulceſcerent, fierētq́ innocētiores, atq́ ita ſedata peſtilētia. Selenūcij

Democritus Gelaſinus.

Empedocles.

tanti beneficij memores, Empedocli perinde ac deo, diuinos honores decreuerunt, qui etiam demonſtrauit auxiliari peſtilentiæ, ignis quoq; ſuffitu, vt Pliniana auctoritate docuimus. Scribit diuus Auguſtinus vt id quoq; attingam, olim locuſtarum nubem ineſtimabilẽ in mare decidiſſe, quibus mortuis redditiſq; littoribus, atq; hinc aere corrupto, tantam exortã eſſe peſtilentiã, vt in Africa in ſolo regno Maſiniſſe octingenta milia hominũ perierint. Tunc Vticę ex triginta milibus virorũ, decem tm̃ homines ſuꝑſtites vixiſſe confirmat. Verum anteq̃ diſertatio iſta cludat̃, nefas eſſe arbitror, præterire remedia illa aduerſus peſtilentiam cõmunia, quæ a medicis, & in primis a Cor. Celſo cõmemorant̃. Oportet in peſtilentia perigrinari, geſtari, ambulare ſub dio ante æſtum leuiter, vitare fatigationẽ, crudelitatẽ, frigus, calorem, libidinem Item vitandũ eſt balneũ, ſudor, meridianus ſomnus. Tunc cibus ſemel die cõmodius aſſumitur, inſuꝑ etiam modicus ne cruditatem moueat. Autumat Plinius ſenes minime ſentire peſtilentiã, quod ꝗdem in vniuerſum, & vt dici ſolet platice, veridico oraculo dictum eſt, non vt ad amuſſim reuocet̃. Sicut cum dicimus millę naues iſſe ad Troiam, numerus millenariꝰ non fuit exactus, & centũ virale eſſe iudiciũ Romæ, ſic ergo loquutus eſt Plinius vt intelligi vellet id qđ crebro & magna ex parte fit, vt ſcilicet ſenes peſtilentia non infeſtentur, ſunt em̃ frigentis naturę, quę vix vi peſtiferi morbi calorifica atq; feruente regelari poteſt. Itidem Hippocrates dicit, id quod frequenter fieri ſolet, non id qđ rarenter accidit. Interdum em̃ contingit, vt ſenes quoq; peſtilentia moriant̃, ſicut contigit Furio Camillo, quẽ ſenio longo cõfectũ exactaq;

Senes nõ ſentire peſtilẽtiã.

ętate extinctũ eſſe peſtilẽtia Liuius Plutarchuſq; no-
tificant. Galenus alexipharmacũ aduerſus peſti-
lentiã efficaciſſimũ eſſe demõſtrat theriacẽ, quę iſtar
purgatorij ignis emundet eos & expurget, qui peſti-
lentię graſſantis temporibus, eius potione recreent̃,
muniantq; aduerſus violentiam peſtilentem, vt nul-
latenus ab hoc malo tentari queãt. Palladius vinũ ſa-
lutare contra peſtilentiam, qđ & ſtomacho ꝓſit, ſic fi-
eri iubet. In optimi muſti metreta vna, anteq̃ ferueat
abſinthij, tum ſi octo vncias lintheo inuolutas dimit-
tis, exactis quadragita diebus curabis auferre, id vi-
num lagenis condis & vteris.

Camillus mortuus peſtilẽtia.

Theriace.

vinũ cõtra peſtilentiã.

d E terręmotu & peſtilentia hactenus dictũ
ſit, nunc quoniã Galeni frequens mentio
facta eſt, non erit alienũ quędã ſubtexere
quæ partim mendoſa, partim obſcura in libris nobi-
liſſimi medicoꝝ depręhenſa corrigere & illuſtrare fu-
it operepreciũ, vt ita ſtudioſis tanti ſcriptoris, quo-
dam quaſi adminiculũ p̄beamus, ſitq; id velut huius
opuſculi auctariũ. Hæc aũt tanq̃ apud aures eruditio
res cõpendiaria interp̄tatione percurrã, nullo ſeruato
ordine, nec eñ hiſtoria ſcribit̃, ſed indigeſte & indi-
ſtincte annotamenta iſta cõdidimus, prout ex memo
rie promptuario, res quęq; deprompta ſeſe offerebat
Et ne moroſior ſit ꝓlogus q̃ ĩterp̄tatio hĩc ordiemur.

g Alenus in microtechni, bona inqt, Craſis
hoc eſt cõſtitutio, vt dicere didicim⁹ a ma-
ioribus noſtris, ſiue cõplexio corporis, vt
corrigimur a recentioribus medicis, ea eſt vt regula
Polycleti. Item in libro de optima compoſitione cor-
poris. Corpus inquit bene compoſitũ tale eſt, qualis
Polycleti regula exiſtere dicebat̃. Item in primo com

Craſis Cõplexio. Cõſtitutio.

plexionũ laudat regulam Polycleti, quãuis in codici-
bus impreſſis fere ſemper Polycretus legatur. Que-
ri ſolet a ſtudioſis quæ ſit iſta regula Polycleti, cuius
tam frequens mentio eſt apud Galenũ. medici recen
tiores non parum multi opinant̃ Polycletũ fuiſſe me
dicũ ſęculo priſco, qui quandã quaſi regulam legẽq́;
poſteritati tradiderit, ad quam perinde ac ſcopon & ſi
gnum, dirigenda eſſet complexio corporũ, ac vita vi-
ctuſq́; mortaliũ. Tale autem interp̃tamentũ q̃ ridicu
lum ſit & nugatoriũ, nemo non bene litteratus agno
ſcit. Sed omiſſa aliena inſectatione, quod ſemp̱ a mo
ribus meis & libellis longe abfuit, inſtitutũ propoſi-
tum candido ſtilo exequamur.

Regula polycleti.

Polycletus Sycionius inter ſtatuarios ſiue ſigni-
fices nobilitatus, fœcit ſtatuam æneam adeo abſolu
tam conſumatãq́; vt artifices id ſimulacrum canona
appellauerint, liniamenta artis ex eo petentes, velut
a lege quadam. Canon enim græc regula eſt, auctor
Plinius in triceſimo quarto, hinc Galenus ſcitiſſimæ
exigit dilaudatq́; complexionem ſiue conſtitutionẽ
corporis ex omni parte perfectã, ſicuti erat canon Po
lycleti, quo veluti archetypo & lege ac regula, vſi ſũt
poſteri artifices ſtatuarũ. Fuerat autem fidi interpre-
tis officium non aliter interpretari, q̃ vt græco voca-
bulo canon Polycleti diceret, qui dum voluit pro ca-
none Polycleti regulam dicere, diſceſſit a regula & le
ge bene interpretandi.

Signifex polycletus.

Canon polycleti.

In libro de ſequęla animæ ad corpus. In abditis
inquit, imprudentes multi, tales Athenis pauci. lo-
cum mendoſum ſic emenda. In Abderitis impru-
dentes multi, Namq́; Abderite populi ſunt Thra-
ciæ, ſtolidi & inſipientes ſeculo priſco iudicati. Qd'

Abderite pp̃li.

& Victruuius docet in ſeptimo, a quo dictum eſt vi-
deamus ne apaturij ſcæna efficiat, & nos Alabãdos
aut Abderitas, hoc eſt fatuos & inſipiẽtes, ac mentis
excordes. hinc epigrãmatiſta ſignificare volens bru
tum inſenſatũ, & neuo ſtoliditatis infectum, decen-
ter inquit, Abderitane pectora plebis habes. Quine-
tiam. M. Tullius quadã ad Atticũ epiſtola, taxans cõ
ſiliũ Pompeij tanq̃ inſipiens & inconſultũ, mordaci-
Abderi ter dixit. id eſt αβδηριτικον. veluti vox ꝓuerbialis ſit
con Abderiticõ pro fatuo ĩprouido & inſulſo. ad hæc cũ
Democritus ille magnus mirãduſq; philoſophus fue
rit Abderites, genituſq; ſit ſapientiſſimus in patria in
ſipientiũ, merito & ſcite dixit Satyrographus in ipſi-
us Democriti laudem, cuius prudẽtia mõſtrat Sum
mos poſſe viros, & magna exempla daturos Verue-
cum in patria craſſoq; ſub aere naſci. Nõ longe diſſi-
mile eſt illud Apuleianum ex apologetico, apud ſo-
cordiſſimos Scythas, Anacharſis ſapiens natus eſt,
Apud Athenienſes catos Melecides fatuus.

Sapiẽs In ſexto de interioribus ſic ſcriptũ eſt. Quendam
apud in vidi miniſtrũ regis, cuius officiũ erat Tyrum capere
ſipiẽtes quodã tempore morſum a Tyro fuiſſe, quez iuſſi tyri
acam accipere, qua ſumpta factus eſt boni coloris, q̃
mutatus fuerat in praſinũ. Item in tertio. animalia fri
gidiora per hyemem propter aeris frigiditatẽ, veluti
Error mortua permanent. ſimiliter Tyri qui ſi manibus ca
dublic⁹ ptantur minime mordẽt. Item in æſtate videmus Ty
de tyro ros, & maxime in canicłaribus diebus rabioſos. hoc
potiſſimũ in loco corrigendus eſt error publicus, opi
nantiũ Tyrum dici ſpecialiter animal quoddã, cuius
morſus ſunt venenati, a quo tyriaca quoq; nominata
ſit, quorũ opinionẽ refellere intereſt vitę, cum ad rem

medicã maxime pertineat. Tyrus, q̃tenus loqmur de aiali, nec græca, nec latina dictio eſt. verũ θηρ a græcis generali vocabulo fera. καιτα θηρια. ferę noiant̃ & beſtię, quo noie, vt inqt Suidas, ea maxime ſignificã tur, q̃ morſu nocent, vt ſunt viperę, ſerpentes, & phalangia, ſic eñ vocãt araneos quoſdã, quorũ morſus ẽ aſperrimus. Galenus ꝓpe peculiariter appellatione, θηρων viperas videt̃ accipe, vnde & theriacę nũcupata, ſic eñ & ſcribendũ & ꝓnunciandũ eſt, necnõ θηρεσ hoc eſt theres nõ tyri legendũ. eſt aũt theriace nobile illud ac celebratũ medicamentũ, ex eo dicta, qđ medetur morſibus, των θηρων, id eſt viperaꝝ, auxiliat̃ꝗ cõtra venena beſtiaꝝ, vel qđ ex carnibus. θηρων. id ẽ viperaꝝ cõficit̃. Qđ & ipe Galenus euidẽter oſtendit docẽs theriaces cõpoſitionẽ. Siqdem a capite & a cauda. θηροσ. id eſt vipere q̃terni digiti amputant̃, mẽbrana detrahit̃, & vna cũ adipe inteſtina q̃ꝗ eximunt̃ reliquũ corpus in aqua dulci cum ſale & anetho coq tur, mox pane ſimilaginis purgatiſſimæ cõmixto, in vmbra ſeruant̃, fiuntꝗ Trochiſci medico effectu, ad plura maloꝝ genera mirabiles. Eſtꝗ hoc pharmacũ vt gręci vocitãt. αλεξι τηριον σωτηριον και αλεξι κακον id ẽ auxiliatoriũ ſalutare atꝗ maloꝝ diſcuſſoriũ. Plinius noſter nec id omiſit, quid enim illi omiſſum eſt? Qui quos Galenus cæteriꝗ medici Trochiſcos vocant, ipe paſtillos appellat, cuius verba ex libro vnde trigeſimo ſubijciã, quæ ſunt hęc. Fiũt & ex vipera paſtilli, q theriaci vocant̃, q̃tenis digitis vtrinꝗ amputatis, exẽptiſꝗ interaneis & liuore ſpinę adherẽte, reliquo corpe in patina ex aqua & anetho diſcocto, ſpiniſꝗ exemptis, & addita ſimilagie, atꝗ ſic in vmbra ſiccatis paſtillis, quibus ad multa medicamẽta vtunt̃

θηρ θηρια

Phalangia.

Theriace vñ.

Trochiſci paſtilli

Idem alibi tradit q̄ſdam viperis vt in cibis, quas qua-
tuor digitorꝝ menſura, vtrinq; p̄ciſa exēptiſq; interā-
Antho- neis, diſcoqūt in aq̄ aut oleo, ſale & anetho. Antho-
niꝰ mu- nius muſa Auguſti Cæſaris medicus, cū incidiſſet in
ſa. ſanabilia vlcera viperas ędendas dabat, miraq; celeri
tate perſanabat. Q m̄ aūt diximus a græcis, p̄cipueq;
a Galeno, pharmacon ſalutare crebro noīari alexite-
rion, ſic q̄q; ediuerſo ab eodē ſæpiſſime dicit̃ Delete-
Delete- rion, hoc eſt δηλητήριον. qđ pniciale eſt atq; mortife-
rion rum, q̄le græcis quoq; vocibꝰ, vt docet Iulius pollux
Iuliꝰ pol appellat̃ ὀλέθριον καὶ θανάσιμον
lux.

l Ibro tertio de alimētis, inſcitiſſime peccat
interpres, qui dum verbū ex verbo conat̃
exprimere, & verba obſcurauit & ſenſum.
Qđq; vno vocabulo latino planiſſime atq; elegantiſ
ſime dici poterat, id implicauit īſulſo barbaricoq; in-
terp̄tamento. ſic em̄ ait. In Selachiꝭs mollem carnē ha
bent ſtupor & turtur. Itē mox paulo maxime hoc exi
Narce. ſtit in ſtuporibus, vt duriores ſint in mediꝭs partibus.
Qđ genus piſciū Galenus, cæteriq; græci ſcriptores
appellāt νάρκην id interpres inepte nimis v̄tit in ſtu-
porem, ꝑpterea q̄ gręce νάρκη dicit̃ ſtupor Vnde nar
Narco- cotica dicta medicamēta, q̄bus vtimur in ſectōne mē
tica. brorꝝ, q̄ſi ſtuporē inducentibꝰ, vt citra ſenſum crucia
tus fiat ſectio. Sed ſi latine loq̄ voluiſſet torpedinem
dicere debuerat. Nanq; a Plinio noſtro & cęteris tor-
Torpe- pedo nominat̃ hic piſcis, cuius eſt peculiaris illa potē
do nar- tia, vt ſi virga tangat̃, etiam ꝓcul & e longinquo, la-
ce. certos q̄uis p̄ualidos torpeſcere faciat, & pedes quē-
libet ad curſum veloces alligare tradat̃, aura videlicet
quadā ſui corpis & odore hunc torporē afferēte. Qui
etiam piſces torpedini adnatātes obtorpeſcūt, q̄s illa

mox corripit, cuius iecori teneritas nulla prefert̃. Pre
terea cũ apud græcos τρυγων turtur vocet̃, interpres Trygõ.
τρυγωνα vertit in turturẽ. ego paſtinacã dixiſſem ſe- Paſtina
quutus Plinium, qui ſic ſcribit in nono. Sed nullum ca.
vſq; execrabilius q̃ radius ſup caudã eminẽs Trygo
nis, quã noſtri paſtinacã appellãt, qui arbores infixus
radici necat, arma vt telũ pforat. Idem in. xxxij. refert
nihil in mari venenatius eſſe paſtinaca. hinc letalis &
mortifera dr̃ ſcite, ab Auſonio ſcribẽte. Letaliſq; try-
gon moleſq; plateſſe. Ambroſius tñ adminiculũ qua
ſi quoddã pbet interp̃ti Galeni, q & ipe hunc piſcem Amb. i
turturẽ appellat ſic ſcribens in. v. exhameri. Quid lo- exham.
quar turturis aculeũ & hunc mortue, ſicut em̃ vipere Aculeꝰ
os qs calcauerit renes dũtaxat, grauius q̃ venenũ no turturis
cere perhibet̃, & inmedicabile vulnus ſerpere, ita eti
am turtur aculeo ſuo mortua amplius q̃ viua periculi
afferre memorat̃, Quod aũt Galenus in Selachijs nu
merat torpedinẽ & paſtinacã, ſcito Selachia greco vo ſelachia
cabulo dici q̃dam genera piſciũ, que noſtri cartilagi-
nata iterpretant̃. Oia autẽ hæc ſunt carnoſiora, & cũ
ceteri piſces ſint ouipari. i. oua pariant, hoc genus eſt
viuiparum hoc eſt animal parit, excepta ea quã ranã ouipare
vocant. Primus Ariſtoteles hoc nomen impoſuit hu viuipa-
iuſcemodi piſcibus. Ideo aũt σελαχη Selachia nomi- rum
nantur, quia noctu ſplendicant, quaſi σελασ εχουσι.
id ſplendorem habeant. Quidam autumãt Selachia
appellari ex eo, qđ lepidas λεπιδασ. i. ſquãmas nõ
habeãt, ſiquidem id genus piſciũ ſquãmis caret. hoc
ſenſit Suidas ſcribens, σελαχια οσα λεπιδα ουκ εχει.
Id eſt ſelachia eſſe quecũq; ſquãmam non habent, vt
ſunt inquit ναρκη και τρυγων ουδεωοτοκει Id eſt tor-
pedo & paſtinaca, neq; ouipara ſunt.

BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

IN libris de iteriori bus, minutulus qdẽ eſt error, ſed quẽ aures dolatorio eruditionis terſioris leuigatę ferre nõ poſſint, nã ſepicule leges gomorea poni pro gonorhoea, ſicut apud eccl'iaſticos irroborauit menda conſil'is, apud q̃s Gomorei legunt, qui Gonorhoei ſunt appellandi. Eſt autem Gonorhoea, vt ĩpo noie oñditur, fluxura genitureę ſiue ſpermatis, & gonorhoei dicunt ſemine fluentes, vicꝫ hij, qbus ſponte genitura fluit. qđ morbi ge-
Gonorhoea
nus anceps eſt & periculoſũ, atqꝫ plerũqꝫ mortiferum niſi citiſſimę ſuccurrat. Gonorhoei ex religiõe iudeo-
Gonorhoei
rum, vt docet Ioſippus, itemqꝫ leproſi arcebant a templo. Conſil'r apud Galenũ inter genera arborũ, ponũtur dictione mẽdoſa, modo Alcadres mõ acacrades cũ vtrobiqꝫ legendũ ſit Achrades. ſunt aũt achrades ex gñe pirorꝫ, de qbus Dioſcorides ĩ primo ſic refert και αχρας. ειδος εϛιν αγριου απιου βραδεως πεπαινο-
Dioſcorides
μενι. Id eſt achras ſpecies eſt piri ſilueſtris ſero matureſcens. Vim habet aſtrictoriã, & vt idem tradit in. vi ἐξ ξυλου αχραδινου. Id eſt ex ligno piri achrados mirabile remediũ eſt aduerſus venena fũgorꝫ. Columella q̃qꝫ achrados piri meminit, libro de cultu hortorũ, illo uerſu. Achrados aut pruni lapidoſis obruta pomis Gaudet. Illud vtiqꝫ dignũ memoratu, qđ Plutarchus refert in problematis, pueros argiuorꝫ q̃dam feſto per iocũ ſeſe. βαλλαχραδας appellitare viciſſim ſolitos, tanq̃ꝫ achradibus piris aliti nutritiqꝫ primo fuerint. Siqdem ferunt achrades primũ græcis in Pelo-
Apia Peloponeſus.
poneſo fuiſſe cognitas, cuꝫ Peloponeſus ob id Apia diceret. απιοσ em̃ gręce pirus dicit. Vnde Apij achrades mutato noie appellati ſunt. Plinius q̃qꝫ tradit Peloponeſum ante Apian appellatã, nec hoc qdem prę

termittendũ eſt, qđ græci ſcriptores literis ꝓdiderũt Thraſibulus qui cõtradicere debebat Lacedęmonijs oblitis induciarũ & amicicię, mox muneribus corruptus, ſimulauit ſe cõediſſe. αχραδασ .hoc eſt pira ſil- ueſtria. & ꝓpterea nihil loqui poſſe, dixit em̃ αχρασ. επεχει την γαστεραν. Id eſt achras continet ventrem.

Exẽplũ thraſibuli.

e X his minutulis in Galeno mendis & illa ſũt, hyporeia & Geforia, & aporgi & ydophorbia, ꝓ hypenemia, et zephyria, & apogei, & hydrophobia, q̃ ſingillatim explicãda ſunt, vt ꝓ virili parte ſuccurramus ſtudioſe iuuẽtuti. Hypenemia dicunt̃ gręco vocabulo oua, q̃ aues aliq̃t ſine coitu maſculi progignũt, latine vna dictiõe haud, quã q̃ infęliciter ſubuẽtanea, appellant̃. Albertus magnus doctior q̃ elegãtior, oua venti nũcupat, ex vento em̃ putãt ea generari, q̃ de cã etiã zephyria noiantur, qm̃ zephyro flante, quẽ noſtri fauoniũ vocãt, per ver maxime fiũt, quo etiã maritant̃ cuncta ex terra viuiſcentia. Hæc aũt oua hypenemia, vt docet Plinius in .x. irrita ſunt & ſterilia, & minora ac minus iucundi ſaporis, & magis humida, & vt auctor eſt Ariſtoteles i. vi. de aialibus, pariunt genus id oui plures aues, vt Gallinę, perdices, columbę, pauones, anſeres, chenalopeces. Concipiunt aũt ea fœminę, mutua inter ſe libidinis imaginatione. Idem ait Zephyria nominari, eo q̃ verno tempore flatus illos fœcũdos ex zephyro, qui, vt diximus, fauonius dicit̃ a noſtris, recipere videantur. Sed iam pręuertamur ad apogeos, qui ſunt venti e terra cõſurgentes, vnde & nomen. Nam ſi verbum latinum, verbo græco reddere volueris, interpretari poteris abterraneos, qui, vt Plinij verbis vtar, cum e mari redeunt Tropei vocantur, ſi pergunt Apogei.

Hypenemia oua ſubuentanea.

Zephyria.

apogei

Tropei

de his Ariſtotiles copioſe & ſubtiliter diſſerit querẽs
libro ꝓblematũ.xvij. cur tropei venti quos verſarios
interpretanť,de mari ſpirare ſoleãt: quos ait apogeis
eſſe cõtrarios. Tropeus tanꝙ reuerſio apogei ẽ. ſup-
eſt hydrophobia quę latine dici poteſt aq̃ metus,quã
Hydro- Galenus ꝑniciosiſſimã ægritudinũ eſſe teſtať. Dioſco
phobia rides libro.vij. παθοσ υδροφοβικον appellat. Idq; cum
ſpaſmo et rubore totius corporis, maxime totius oris
dicit accidere. fit aũt ex morſu canis rabioſi per ęſtus
p̃cipue caniculares,quę græca dictione cynocauma-
Cyno- ta nuncupanť. hoibus ita morſis, vt inquit Plinius in
cauma- viij. letalis eſt aq̃ metus. Idem in.xxix. hidrophouos
ta. appellat ipos hoies potũ aquę expaueſcẽtes ex mor-
ſu rabidi canis, quod miſerrimũ morbi genus eſt, vt
Hydro- inquit Cor. Celſus. In q̃ ſimul ęger & ſiti & aq̃ metu
phoui. cruciať. Quidam hoc morbo affecti gallinaceos ſe eſ
ſe credentes canũt. In canis rabidi morſu tueť a pauo
re aq̃,capitis canini cinis illitus vulnerati. De hac hy
drophobia intelligi voluerũt duo nobiles poetę Sul-
Ouidi⁹ monenſis & Cordubenſis. Quorum alter ait.

Tollere nodoſam neſcit medicina podagram.
Nec formidatis auxiliatur aquis.

Alter in ſexto Pharſalię canit

Lucan⁹ Non ſpuma canum quibus vnda timori eſt.

De hydrophobia & nos copioſe opinor ac diligenter
annotamẽta cõfecimus in Apuleianis cõmentarijs.

N decimo περι απλων.i.de ſimplicibus,
i capite de velleribus ſic ſcriptũ vulgo legiť
oeſypũ vtilitas ꝓuenit ex velleribus ꝓpter yſopum
quid. Item lota vellera nec detinẽtia yſopum. tu corrige &
ſinceriter lege,oeſypũ ſiue eſopon, quod eſt medica

mentũ ex ſordibus lanę ouillę, cũ pinguitudine cõfe
ctũ. ſed quõ id fiat docet copioſe Plinius, cuius ꝟba
ſubſcripſi ex.xxix, quę ſunt hęc. Quin ipſe ſordes pe
cudũ, ſudorq́ꝫ feminũ & alarũ, adherentes lanis oeſi- Plinius
pon vocant, innũeros ꝓpe vſus habent, in Atticis oui
bus genito palma. fit plꝰibus modis. ſed ꝓbatiſſimũ
lana ab his partibus recenti cõcerpta aut quibuſcũqꝫ
ſordibꝰ, ſuccidis primũ collectis, ac lẽto igni in ęneo
vaſe ſubferuefactis & refrigeratis, pinguiq́ꝫ qđ ſup-
natat collecto in fictili vaſe, iterũq́ꝫ decota priore ma-
teria, quę pinguitudo vtraq́ꝫ frigida aq̃ lauat, & in lin
teo ſiccat ac ſole torret, donec cãdida fiat ac tranſluci
da, tum in ſtagnea pixide condit, ꝓbatio aũt vt ſordi
um virus oleat & manu fricãte ex aqua nõ liquet, ſed
albeſcet, vt ceruſa oculis vtiliſſimũ, eroſis & duris ge
nis, angulis ſcabroſis & lachrymantibus, vlcera non
oculorꝫ modo ſanat, ſed oris etiã & genitaliũ, cũ anſe
rino adipe. Hęc Plinius, qui cũ ſit vberrimus poetarꝫ
cõmentator & griphorꝫ explicator, imittit lucem ver
ſibus Naſonis alioq ſubobſcuris, quos hic ſubijciã
ex libro tertio de arte amandi.

Eſopa quid redolent quãuis mittant Athenis
Demptus ab immundę vellere ſuccus ouis Locus
Item in primo de remedio Ouidij.
Pyxidas inuenies & rerum mille colores
Et fluere in tepidos Eſopa lapſa ſinus.

Ab oue aũt dictum eſt oeſypum quã grcæci οιν vocãt
quaſi οιοσ ϱυπον id eſt ouis ſordes. Dioſcorides & Dioſco
ipſe in ſecundo vbertim explicat quõ fiat Oeſypum. rides.
Quod vt ipſius ꝟbis vtar. λεγεται εκτων νουπηρον.
εϱιων λιποσ .i. dicit pinguedo ex lanis ſuccidis.

I N libro de tenuante dicta, frequens men-
tio eſt ypotrimmatũ, & quodam loco ait,
vti frequenter huiuſmodi ypotrimatibus
iubebam, medici recẽtiores ſicut infinita alia, ita hoc
quocq; tam neſciunt q̃ ſcire cõtemnũt. ſunt aũt ypo-
trimata & trimata non magno ſane diſcrimine diſſo-
ciata. ſiquidem vt græce dicitur. τριμμα εστιν διαρω-
Ypotrimmata. ματων πωμα id eſt trimata eſt potio ex aromatibus
cõcinnata. ypotrimma vero, obſoniũ eſt ex dactylis
Trimata quid palmarũ & melle, aliiſq; q̃buſdã cõdimentis. Ariſto-
phanes βλεπων υποτριμμα fiunt ypotrimmata ex
turdis & perdicibus & huiſmodi auibus ſcitiſſimi ſa-
poris. Apicius ypotrima in genere cõdimentario po-
nit, ſic fieri docens, piper Liguſticũ, mentã aridã, nu
cleos pineos, vuam paſſam, cariotã, caſeũ dulcẽ, mel,
acetũ, liquamẽ, vinũ, oleum defrutũ miſces. Liguſti-
Liguſticũ q̃d. cum vt obiter Apicianũ verbũ explicẽ, herba eſt hor-
tẽſis, a Liguria appellatũ, vbi gignit̃ laudatiſſimũ, de
q̃ Plinius libro vndeuigeſimo Liguſticũ ſiluestre eſt
in Liguriæ ſuæ mõtibꝰ ſerit̃, vbiq; ſuauius ſatiuũ, ſed
ſine viribus, panacem aliqui vocant. nulla fere cõdi-
tura fit ſine liguſtici cõdimentis apud Apiciũ, in cu-
ius mentionẽ, quoniã aliud agentes tranſeunter inci
dimus, non erit ab re literaria enarrare, quid ſit apud
eundem crebra mentio copadiarũ, qua in re halluci-
Copaides. nantur eruditi. ſcito copadias ſiue copaidas dici ang
uillas a copaide lacu Boeotiæ, in quo anguillæ magnæ
gignuntur, auctor Suidas . docet idem Apicius pa-
Apua. tinam de Apua condiri., ſcito Apuam quocq; piſcem
eſſe, quem græci αφυεν vocant, quia ex himbri na-
ſcitur. qui græco vocabulo dicitur αφυη paroimia.

id eſt ꝓuerbiũ apud græcos celebrat̃ αφυα ες πυρ .i. apua in ignem, de his q̃ citiſſime terminant̃. Conſtat em̃ aphyan ociſſime percoqui, immo vt græci dicunt ιλουσα το πυρ μονον εψεται. id eſt ſpectans ignem tantum coquit̃. Conſimile eſt illud Auguſti. Celerius q̃ꝫ aſparagi coquant̃. Plinius tradit Garũ, qđ liq̃ris genus eſt, confici cępiſſe ex inutili piſciculo minimoq́ꝫ, Apuã ingt noſtri aphyen græci vocãt, qm̃ is piſciculꝰ e pluuia naſcit̃. Ariſtophanes ενικοσ .i. ſingulariter dixit aphyan. verũ in frequẽti grecoꝝ vſu eſt vt πληθυντικωσ dicat̃. olim Nicomedẽ cupido cœpit edendi aphyas, ſed cuꝫ eſſet in mediterraneo ꝓcul a mari, nec ob id res eſſet in prõptu, Apicius ad leniendã Regis appetentiã, id cõmentus eſt, rapa ſtudioſe pręparauit ſecans in fruſta, adeo ſolerter & ſcitę, vt aphyas imitari ac repręſentare videret̃, coxitq́ꝫ in oleo infundens ſalem, papauer inſpergẽs, & ita ſoluit deſideriũ illud regis Nicomedis. In libris qui meri inſcribũt̃ q̃bus mẽbratim medicina decurrit, freq̃ẽs mentio ẽ Croco magnetis dictione adulterata & ſubdititia. nã legendũ ſp̃ eſt Crocomagmatis. Eſt aũt Crocomagma, vt interp̃tat̃ Cor. Celſus, q̃ſi croci recrementũ & fex, qđ in malagmatis alijſq́ꝫ medicamentis eſt efficaciſſimũ. Et vt auctor eſt Dioſcorides, λυνα μινεχει σμηκτικην των επισκοτουντων ταισ κοραισ ουρεκτικην μαλακτικην πεπτικην θερμαντικην. Idem tradit Crocomagma fieri ex vnguẽto crocino, de q̃ Plinius noſter hęc in. xxij. Collyrio vni nomẽ dedit ex eo q̃ꝫ exp̃ſſo vnguẽto crocino qđ Crocomagma appellãt.

Idem pluribus in locis mentionẽ facit lapidis Heraclij, ſed vbiq́ꝫ perperã legit̃, modo heraclius, modo heraclitus. Eſt aũt lapis Heraclius magnes in celebri

αφυα ες πυρ.

Exemplũ Nicomedis.

Cõmẽtũ Apicij.

Crocomagma Dioſcorides.

græcoꝝ ꝓuerbio, a qbus dicit̃ ηρακλεια λιθοσ Hera-
Lapis heracli⁹ — clius lapis de his, qui ad ſe oẽs trahũt, vt magnes tra-
hit ferrũ. vocat̃ aũt Heraclius ab Heraclia ciuitate Li-
dię, vł vt alij tradũt Magneſię, vbi laudatiſſimus Ma-
gnes gignit̃, vnde & nomen. Quod & Lucretius eui-
denter oſtendit his verſibus,

Mag nes vñ. — Quem magneta vocant patrio de nomine Graij
Magnetum quia ſit patrijs in montibus ortus.

Plinius ſentit ab inuẽtore armẽtario inditũ magne-
ſideritiſ — ti nomen. Magnes inqt appellatus eſt ab inuẽtore, ſi-
deritin ꝙꝙ quia tenet ferrũ appellãt, nam græce σιδη-
ροσ dicit̃ ferꝝ. Idem Plinius ait. Et a quibuſdã lapidẽ
Heracliũ nuncupari, æthiopicoq; laudẽ ſũmam dari,
pondusq; argento rependi. hinc illud Silij dignũ me-
moratu.

Venere ęthiopes, gẽs haud incognita Nilo
Silius Italicus — Qui magneta ſecant. ſolis honor ille metalli
Intactum Chalibem vicino ducere ſaxo.

a — Pud eundẽ multifariã & q̃ſi ſaltuatim, atq; ex interuallo occurrũt errores ꝓpe infiniti vocabuloꝝ, Ex qbus inſignia q̃dam, maximeq; notabilia opepręciũ ſit attigiſſe, oia em̃ quis poſſit? cum ꝓpe ſint inexplicabilia & iuſto volumine enarranda.

v̂tutes naturales — In Iſagogico, hoc eſt introductorio, virtutes ſiue potentię q̃tuor naturales, mendoſis dictionibus percenſent̃, nã ponit̃ cektica ꝓ elctica ελκτικη id eſt attractoria. Cathelica ꝓ cathectica καθεκτικη, i. retentatrix. Allete ꝑ αλλοιωτικη, i. digerens. apropitica pro aprocritica. αποκριτικη, i. expultrix, vulgo attractiuam, retentiuam, digeſtiuã, expulſiuam appellitant.

Diaſco rodon. — In libro de ſectis, quem quidam Plutarcho aſſignant. Diaſcorion legit̃ pro Diaſcorodõ, hoc eſt medicamentũ ex allijs, græci em̃ το σκοροδον alliũ vocãt

και το σκοροδιον. allij purgamentũ. noſtri ſicut Colu-
mella & Plinius inter pulmentaria ruſtica celebrant
Aphroſcorodon quod eſt genus allij grãdioris incre
menti, quod quidam Vlpicũ vocant. De quo Plau-
tus. Plenior es Vlpici ꝙ Romani remiges. In eodem Vlpicũ
libro de ſectis Diacroſimos, dictio futilis & ridicula.
ponitur Diacrõmyon, quo ſignificatur medicamen- Dyacrõ
tum ex cępis. nam το κρομμυον gręci cæpam vocant myon
hic prouerbium cælebre eſt κρομμυα εσθιειν id eſt cę
pas comeſſe ꝓ eo quod eſt iubeo te flere. Altera ꝗꝙ
παροιμια id eſt prouerbium gręcorum eſt κρομμυων
οσ φρακενεσ θαι. id cæpas olfacerere, de his qui flent. fe
runt Alyattem Lydiæ regem olim miſiſſe nuncium
ad Biantem philoſophum, vnum ex ſeptem ſapienti-
bus, vt ad ſe cęleriter veniret, q dixit εγωκελευω αλ-
λυαττη κρομμυα εσθιειν Id eſt iubeo alyatti cæpas
comedere, quod ſymbolicos ſignat illi plorandũ eſſe
apud eundem Cachoſia legitur pro cacexia, que di-
ctio ſignificat malam corporis habitudinẽ. Cor. Cel- cacexia
ſus in ſecundo. Malus corporis habitus, cacexiã gręci appellant. Vnde & cachectici dicti, quorũ corpus Cache-
macie conficitur. Quorum meminit & Plinius no- ctici.
ſter i trigeſimo ſecũdo. E diuerſo Euexia dicitur bo- Euexia
nus corporis habitus, & euectici qui ſunt corpore be
ne habito, valentiſſimaꝙ corporis conſtitutione robo
rati.

In tertio Meri perperam legitur, ad ozenam inſuf
fla per ſymponem, tu corrige per ſiphonem. ſunt em̃ ſiphões
ſiphones fiſtulę. υποκοριστικωσ ſiphunculi. Quod
hoc in loco p̃cipit medicamentũ adhibendũ eſſe per Ozena
ſiphonem ad ozenam, quod morbi fętentis nomen
eſt in naribus, Alio in loco dixit pharmacũ ſuffla per

ſyringa.i.per ſiphonē ſiue fiſtulā. Quæ græco voca-
ſyrigia. bulo συριγξ noiat̃. Plinius quendā calamū vocari tra
dit ſyringiā, quia vtiliſſimus ſit fiſtulis faciendis, qui
totus concauus eſt, nihilq́ꝫ habet intus cartilagis. Idē
in.xxxij.na.hiſtorie ſcribens de ſanguiſugis inqt. Er
go ſugentia ora forficibus p̃cidunt, ac veluti ſiphoni
bus defluit ſanguis, Item in ſecūdo, aq̄ terrę pondere
Cor.cel exp̄ſſa ſiphonū modo emicat, p̃cipit Cor. Celſus his
ſus. qui tarde concoquūt, & qui noctu ſitire cōſueuerunt
ꝑ ſipho vt per ſiphonē bibant, hoc eſt vt ip̄emet edocet, per te
nem bi- nuem fiſtulā, Ex hac tranſlatione decenter exijt illud
bendū. Satyricum, in fœminaꝝ obſcænitates mordaciſſimū
Effigiemq́ꝫ deę longis ſiphonibus implent,

In libello de vinis. ſcaturiūt mendę in noibus vino
rum generoſoꝝ, ſiqdem falarinū legitur pro falernū
Gleu- aniſinū pro aruiſiū, de quo Virgi. Vina nouū fundā
cos. calathis aruiſia nectar. Galarianū pro gauranū, Ercu-
bum pro cecubū. Gleſteos.i.mixtū ꝑ gleucos.i.mu-
ſtum. etem̄ græci το γλευκοσ muſtū vocāt, vnde quo
dam vini genus mediū inter dulcia argleuces appel-
lant.i. ſemꝑ muſtū. cuius & Plinius meminit. Colu-
Gleuci- mella q̊q́ꝫ oleū gleucinū p̃dicat, qđ fit per vindemiā
nū oleū mixtura olei & muſti recētiſſimi, vna cum cōdimen-
tis aromatū. Enumerare nemo poſſet q̄ꝫ ſæpe apud
Galenum Diſnia & ortomia legat̃ pro diſpnoea & or
Diſpno thopnoea vtrūq́ꝫ vitiū in ſpirandi difficultate cōſiſtit,
ea, & inde nomē, modica eſt dyſpnoea, neq́ꝫ ex toto ſtrā-
Ortho- gulat, cū vero eger ſpirare niſi recta ceruice non pōt,
pnoea. tunc appellatur orthopnoea. hinc diſpnoici & ortho-
ſuſpiriū pnoici dicti talibus morbis obnoxij. ſuſpirioſos no-
ſtri vocitant, & ip̄m morbū ſuſpiriū, q̊ cū vexaret̃ Se-
neca, ſatis apte inqt dici ſuſpiriū poteſt, aitq́ꝫ decenter

hoc valitudinis genus eſſe animam agere.

Idem ait in libro de motibus.ĩcurrat Siriaſin.tu leſ-ge Satyriaſin,eſt autem ſatyriaſis concitatio immodica libidinis,quam & ſatyrion vocant, quam Dioſcorides tradit & priapiſcon appellari.Hinc herbę Satyrio eſt nomen,quę facit appetentiam veneris,habetq; hanc vim cõcitatricem,recentiores medici & interpretes Auicennę priapiſmũ vocant. Poſſes etiam nõ inſcite ſiriaſin legere,quoniã ſiriaſis morbus eſt infantium,& quedã quaſi exuſtio,vel vt alij autumant,diſtillatio,de qua Plinius.xxxij.Siriaſis infantiũ ſpongia frigida crebro humefacto,rana inuerſa ad alligata efficaciſſime ſanat.Nomen inditum eſt vel a Sirio ſtella in ore caniculę feruẽtiſſima,vel a Siris cauernis quia circa cerebri cauernas fiat inflammatio. ego tamen exiſtimo hoc in loco Galeni non ſiriaſin legendum eſſe,ſed Satyriaſin, prout docuimus. Eoq; magis,quod in eodem loco poſt paulo ait. Satyriaſin fieri in pueris ex aſpectu puellę, quod nimirum referendum eſt ad rei venerię concitationem. Satyriaſis. Priapiſcos. Siriaſis

Q Voniam paulo ante incidimus in mentionem Auicẽnę,inter medicos celeberrimi, corrigamus apud eundem quaſi tranſeunter, dictionem inſcitiſſimã charonia, quæ dictio cum futilis ſit & nihili, pro ea ſubſtitues Chironia,ſunt autẽ Chironia vlcera inſanabilia,non tam ex eo dicta, q Chiron ea ſanauerit, q paſſus ſit.Fuit quidem Chiron in medicina pręſtantiſſimus, vt pote qui herbariam & medicamentariã inuenerit,a quo Centaurion & Chironion herbæ cognominant. Hic olim cum Herculẽ ſuſcepiſſet hoſpicio,atq; arma herculanea ptractaret, ſagitta excidit in pedem, ex quo Chiroĩa Chiron

χειρωνιον ελκοσ. vulnere factũ eſt vlcus inſanabile, atq; ita obijt mortem. Vnde ꝓuerbium. χειρώνιον ἕλκοσ .i. chironiũ vlcus de vlceribus inſanabilibus. Plinius in .xxv. autumat Chironem ex eo ſagittę herculeę vulnere cõualuiſſe, curatũq; eſſe herba Centaurio, quam aliqui ob id Chironium vocauere. Ouidius in faſtis, memorat Chironẽ occubuiſſe ex ictu ſagittę, quæ erat infecta Lerneę ſanguine Echidnę, & ita receptum in cœlum factum eſſe ſagittariũ, inibiq; cõmeminit hiſtorię his verſibus.

Dumq; ſenex tractat ſqualentia tęla venenis
  Excidit, & leuo fixa ſagitta pede eſt.
Ingemuit Chiron, traxitq; a corpore ferrum
  Et gemit Alcides, Hemoniuſq; puer.

Lutũ ſigillatũ. Terra ſigillata. Lẽnia. Sphragis vñ. Enarremus id quoq;, quid ſit apud eundem Auicennam lutum ſigillatũ, quod in codicibus Galeni dicitᵘ terra ſigillata, cuiᵘ tam freq̃ns mentio eſt, apud vtrũq; tam mľtiplex vſus in medicamẽtis, tam efficax vis in antidotis, q̃ in medicina tam ꝑclara res habetᵘ. Scito igitur eſſe quandã ſpeciẽ rubricę, quã terrã Lẽniam vocant colore minio proximã, quę inſula Lẽno naſcebatur, vnde & nomen multũ antiqs celebrata, vt inqt Plinius in .xxxv. Venundabatᵘ hæc non niſi ſignata, vnde & Sphragidem appellauere. σφραγισ enim gręce dicitᵘ ſigillũ ſiue ſignaculũ. hinc interp̃tes Auicẽnę lutum ſigillatũ interpretes Galeni terram ſigillatam parũ fęliciter verterũt. Cur autẽ dicat Plinius ſignatã hãc rubricã Lẽniam venũdari ſolitã, non erit ab re id fuſius explicare, vt tribꝰ pariter ſcriptoribus Galeno Auicẽnę, Plinio vna opera opem feram, & tenebricoſis locis lumẽ in fundã. In inſula Lẽno ſacerdos Dianę rubricã terram ex antro q̃dam effoſſam, reuerẽter

poſt pacta ſacrificia deportat in vrbem, eãq; aqua ad
mixta, pinguẽ ac lutoſam ęfficiens, vbi eſt diligenter
cõcinata, ſigno Dianę ſacro obſignat, & mox ita ve-
nundat. Dioſcorides refert in. v. terrã Lẽniam miſce-
ri cũ ſanguine caprino, eãq; ſignari. εικονι αιγοσ hoc ẽ
imagine caprę, & ob id ſphragida vocari. Galenus li.
ix. ſimpliciũ, memorat ſe ſphragidis huiuſce noſcen
de cauſa nauigaſſe in iſula Lẽnon, q̃ in re ſecutus eſt
veſtigia magnorũ phõꝝ, qui diſcẽdi cauſa luſtrabant
orbẽ terraꝝ, penitiſſimaſq; atq; ignotiſſimas gentes
penetrabãt, ſicut tempibus priſcis Pythagoras. Em-
pedocles, Democritus & Plato ad magiã diſcendam Cã di-
nauigauere pegrinationibꝰ ſuſceptis, quã reuerſi p̃- ſcẽdi pe
dicauerũt atq; in arcanis habuerũt, cõſimiliter Apol- regrina
lonius Tyaneus gymnoſophiſtas Indoꝝ, phõs Ethi tiones.
opum, ſacerdotes Aegyptioꝝ acceſſit, & inſpexit &
collocutus eſt, nam vt inqt veriſſime Seneca hoi tam
diu diſcendũ eſt q̃diu neſciat, imo q̃diu viuat. & vt
canũt muſæ gręcoꝝ ουδὲν γλυκη τερονη παν ειδεναι
Qđ ſignificat nil dulcius eſſe q̃ cũcta nouiſſe. hoies
eñ natura ſcire deſiderãt, iſituſq; mortalibꝰ eſt amor
cognitionis, & ſitis q̃dam inexplebilis, non tam ma-
gna q̃ noua diſcendi. Galenus ergo cũ eſſet, vt nemo
nõ nouit, eruditiſſimus ac polyhiſtor. i. multiſcius re-
rumq; maxime ad medicinã pertinentiũ peculiariter
curioſus, merito cõſtituit Lẽnon inuiſere, vt quod di
dicerat ex mutis, vt aiunt, magiſtris, id p̃ſens videret
contemplaretq; ſphragida, hoc eſt, rubricã Lẽniam ſi
gillatã, cuius in medicina mirabiles ſunt effectus, Le
mion phragis, pro Lẽnia ſphragis mendoſe fere ſem
per legitur apud eundem. Occurrat fortaſſis hoc in
loco medicorũ caterua dicentiũ. Quid opus eſt tam

ſolerter tamq̃ curioſe verba in Galeno perpendere? nam ſcire medicinam ſicuti leges, eſt non verba tenere, ſed vim ac poteſtatem. Præterea ægrotus, nõ tam diſertum medicũ querit q̃ ſalutarem, nec vt elegantior ſit in loquendo q̃ medendo, ſcio nec inficior nõ tam elegantiam verborũ, q̃ ſcientiã medicamẽtorũ in medico eſſe ſpectandã, ſcio ipſum Galenũ. ſexcentis in locis, proclamare ſe de verbis nõ magnopere eſſe ſollicitũ, & medico rem cure eſſe oportere, non nõia.

Ad medicos. Sed vos interrogo medici, qui non eſtis Galeno cõparandi, qui nec ſententias excellentiſſimi ſcriptoris, nec verba percipitis, quomodo emplaſtra, malagmata, cerata, paſtillos, medicamenta ſalubriter cõficietis ſi res illas ignoratis ex q̃bus conficiant̃, ſi verba non intelligitis, quibus res ipſę ſignificant̃, quę rerũ cauſa reperta ſunt. Verũ ſicut indecorũ eſt iuriſconſulto ius in quo verſet̃ ignorare, Ita medico turpe eſſe cenſemus in rebus ad medicinam pertinentibus hallucinari. Et quia dicunt ad pondera rerum penetrandum eſſe, non ad verborũ amœnitates diuerſitandũ, & ſanguinem ac medullam ſententiarũ eſſe introſpiciendã omiſſa cute corticeq̃ verborum, ego hercle non diſpicio, quomodo ſanguis & medulla interior introſpici poſſit, niſi cutis & cortex ante diligenter exploretur.

Quinucleũ eſſe vult. Nam qui e nuce nucleum eſſe vult, frangit nucẽ. qui ex libris vult ſententias eruere atq̃ pęnitus expromere, neceſſe eſt vt verborum corticem ante perumpat, nec interiora pandunt̃, niſi exteriora ante pateſcant. Et nulla ꝓfecto ars curioſius, cautius, vigilantius homini diſcenda, tractanda, emeditanda eſt, q̃ medicina, quoniã nulla eſt piculoſior. Siquidem in hac agit̃ ſalus hominum & vita, qua nihil eſt precioſius, nihil

mortalibus carius, adeo blanda eſt ſpirãdi viuendiq́ꝫ dulcedo. Suppudet ſcribere, ſcribã tamen, vtarq́ꝫ aliena lingua, vt omnem effugiam criminationem. Medici de malis loquor & imperitis, diſcũt, vt Plinij verbis vtar, periculis noſtris, & experimenta per mortes agunt, & animas noſtras negociant, & cum nulla ſit lex quæ puniat inſcitiam capitalem, medico tantũ hominem occidiſſe ſumma impunitas eſt, id autẽ potiſſimũ euenit ex ignoratione rerum medicarũ. Vnde fit vt identidem potionẽ mortiferam ꝓpinent pro ſalutifera, vt pro cinnabari, quæ fit permixto draconis & elephanti ſanguine, in antidotis, medicamentiſq́ꝫ vtiliſſima, vtantur minio, cui cinnabari eſt nomẽ, qđ venenum eſſe quis dubitat? Verum ne videar opus cenſorium obiurgandis medicorũ noxis intempeſtiue ſuſcepiſſe, regrediar ad inſtituti operis executionẽ q̃ mendę ex libris Galeni tollunt, tortuoſa corriguntur, obſcura illuminant, qua in mentione ſubit illud ex libro prognoſticorum, Elandea legi pro Hellada. .i. Græciam, de qua Plinius, ab Iſthmi anguſtijs Hellas incipit, a noſtris græcia appellata. Itẽ ypater in eodem, mendoſe dicitur pro ypatos. id eſt, cõſul. & Euparcus vrbis pro eparchus, id eſt, pręfectus vrbis. Experimẽta ꝑ mortes agunt

Item in libro de partibus medicę artis, cirocomica ſæpe nominat pro gerocomſa, id eſt, medicina ſenũ ſicut pedofica ꝓ pederotrophica, id eſt, medicina & alimentis puerorum, & pedotribus pro pedotriues. Qui eſt magiſter exercitationis, & exercitator agilitatis in pueris, cuius apud Ariſtotelem, Plutarchũ, Iulium Pollucem ſcriptores omis eſt mentio, meminit & Plato in libro de philoſophia, apud quem in Gorgia inquit Socrates, pedotriuis opus eſſe, corpora ho Pedotriues. Plato.

minũ formoſa robuſtaq; reddere Legimus Ciceronẽ
cacoſto cũ eſſet valitudinarius & cacoſtomachos, dediſſe ope
machoſ ram pedotriue, atq; ita corpus robuſtius firmiuſq; fe
Tullius ciſſe, ambulatio inqt eſt opatio ſcelei, & pticulę in ſce
leis ſunt. Expone, ambulatio eſt opatio crurũ, & ĩ cru
ribus ſunt pticulę, græci.n. τα σκελη crura appelant
vocabulo notiſſimo. ſed hoc ĩ loco dictio ẽ neq; vere
græca neq; Romana, ſed plane adulterina atq; abſur
da, ſępe noiat epſima ſiriũ cicronẽ, quæ dictiões neq;
helleniſmon neq; latinitatẽ bene redolent, cũ epſema
epſema & σειριοσ & ciceon legendũ ſit, eſt aũt epſema græco
Sapa vocabl'o id qd' noſtri ſapã vocãt, fit muſto vſq; ad ter
Defru- tiam ptem mẽſurę decocto, qd' vbi factũ ad dimidiũ
tum. eſt, vt docet Plinius, defrutũ vocamus. id gręci & ma
xime Attici σειριον q̊q; appellãt, de q̃ Dioſcorides ſic
refert και οκαθεψομενου του γλευκουσ σειριοσ και εψη
μα καλουμενοσ. i. decocto muſto fit ſirios, qd' & epſe
ma vocãt. Præterea græci σειριον appellant decoctũ fi
corũ ſiccarũ & p̃pinguiũ, qd' in medendo habet vim
Cyceõ. diſcutiendi & abſtergẽdi. Cyceon vero genus eſt po
tiõis, cuius mentionẽ copioſam facit Homerus in vn
decima Iliados Rhapſodia, ſcribẽs quẽadmodũ puel
la noie Ecameda p̃parauit potionẽ, quã ciceonem vo
cant, cui vinũ prãniũ, caprinũ caſeũ, vna cũ farina can
dida cõmiſcuit, atq; ita p̃paratã Neſtori et Machaoni
ſiti cõfectis ꝓpinauit, eaq; potione oẽm ſitim penitꝰ
ſedauit. De ciceõe ait Suidas. κυκεων πομα εκ διαφο
ρων μιγματων κιρναμενον Cyceon eſt potio ex diuer
ſis mixturis tẽperata. Apd' eundẽ ſępe leges, opũ cyri
cum perperã ſcribi, ꝓ opon cyrenaicõ, q̃ vocabulo ſi-
opos cy gnificatur Laſer. qui eſt ſuccus laſerpitij ſiue ſilphij,
r̃eaicos. magnificus in vſu medicamẽtiſq;, & vt auctor eſt Pli

nius. Laſer e Silphio ꝓfluens inter eximia eſt naturæ
dona numeratū. Ideo autē opos cyrenaicos appellat̃,
quia ĩ cyrenaica ꝓuincia clariſſimus eſt. Dioſcorides
οπον κυρηναικον noĩat, cuius meminit & Palladius in
iij. In noĩbus arborū, frugū, olerū, rerūq; metallica
rum mendę innumerę cōſpiciunt̃, & noĩa deprauata
ac maculoſa ſcaturiūt, ad quę repurganda opus foret
iuſto volumine. Q đ ſi vita ſuppetet, & deus votis ac
fata ſubſcripſerit, ex noſtra aliqñ officina fabrefactū
expolitūq; promet̃, vna cum appendicibus ad legalē
doctrinā ꝑtinētibus, vt vno volumĩe ꝓſim medicinę
& iuris ciuilis ſcientię ſtudioſis, hoc em̃ mihi prope
vnum ꝓpoſitū eſt, hic ſcopos, hoc ſignū, vt pro virili
parte foueam, inſtituāq; tirocinia adoleſcentulorꝝ, vt
in re lr̃aria titubantib⁹ fulcimēta ſuppeditē, vt deniq;
imitet̃ Democritū, quē nimio iuuādi mortales ſtudio
interdū ꝓlapſū ferūt. malo. n. ꝑerrare nōnunq;, & inci
dere in culpā, vt ego ſentio, ignoſcibilē, q̃ diutino ſe
neſcere ſilētio, & funęſto veterno torpeſcere. eqdem
ex caſtris oratorijs, in medicorꝝ & iuriſcōſultorū atq;
philoſophorū caſtra ſubinde me cōfero, nō tamen vt
trāſfuga, ſed vt explorator. Nolo qdem eſſe medicus
vt Hippocrates, nō tamē expers medicinę, qua ſalus
cōtinet̃. Nolo eſſe iuriſcōſultus vt Scęuola, nō tamē
pęnitus exploſus a cōtubernio iuriſcōſultorꝝ. Nolo
eſſe philoſophus vt Plato, non tamē omnino alienus A limĩe
a ſecta philoſophorꝝ & ſchola. hæc aūt ſi pęnitus ĩtro ſaluto,
ſpicere non licet, ſaltem a limine ſaluto, & vt celeber-
rimi ſcriptores dixere, magnę rei quātulūcunq; poſ-
ſederis fuiſſe participem, non minima eſt gloria, & ſa Pr̃a me
tius eſt plura ſtudiorum genera nouiſſe mediocriter, diocrit̃.
ſi non poſſis vnū aliquid inſigniter. Sed ne extra can

cellos inſtituti operis euageľ orõ, iam inhibēdi ſunt
remi, & vela cõplicanda, ac portus petendus iam ex-
trema manus imponēda opuſculo eſt, in quo vereor,
nedum amphoram formare incipio, vrceũ finxerim.
Tu vero Antiſtes maxime, quicquid eſt iſtud munu
ſculi, libẽs cape, quod ſi facit ad ſtomachum tuũ. qđ
ſi tibi probaľ, tuiq; ſimilibus bene eſt, nulla ſit operę
impenſęq; iactura. pluris eñ facio vnius eruditi, lau-
dationem, q̃ ſexcentorũ male litteratorũ vituperatio
nem. Deus Optimus Maximus te ſoſpitẽ atq; floren
tem in diuturna fęlicitate cõſeruet. Viuas valeaſq;
Beroaldi tui memor.

Eiuſdem Endecaſyllabon ad Libellum.

Sunt fratres tibi plurimi Libelle
Omnes legitimi, probi, pudici,
Quorum quiſq; ſuos habet patronos
Claros Stemmate, nobileſq; cenſu,
Quorum pręſidio nihil timentes
Florent & volitant per eruditos,
Sed tu quem tibi vindicem libelle
Sacro de grege quem paras patronum?
Eraſmum eligis? optio eſt beata.
Nam quis doctior hoc, benigniorq;?
Quis præſtantior elegantiorq;?
Qui morum probitate perpolitus
Inter pontifices, epiſcopoſq;
Inſtar ſideris enitet decori.
I. iam curriculo ad tuum patronum
Quo ſub vindice nec grauem Catonem,
Narem aut Rhinoceroticam timebis.

FINIS.

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

Index quo dicto ci-
tius quęrenti
quoduis oc
currat.

A

Abderite folio.xxij.
Abdericon ibidem
Abſtinentia xviij.
Achrades pro Alcadres. folio. xxiiij.
Achras. eodem.
Aculeus turturis. eodē.
Aigleuces xxviij
Alabandos. xxij.
Alberti magni laus vi.
Alexicacos xiij.& xx.
Alexiterion. xxiij.
Alexipharmacū xxi.
Alyatte. xxviij.
Anaximenis opinio v.
Anacharſis xxij.
Anaxagoras v.
Antipariſtaſis. vij.
Anthonius muſa xxiij
Apathia xij.
Apia xxiiij.& xxvi
Apicij cōmentū xxvij
Appoloniatę x.
Apollo vnde xiij.
Apollo pharetratus cur? folio. xiij.
Aphroſcorodon xxviij
Apropirica pro Apocritica. eodem
Apua. xxvi.
Aqua puteana, cur frigida in ęſtate vij.& xi.
Aquę cauſa peſtis. xiij.
Aq̄lo ſaluberrimus xv.
Aq̄lo gignit mares eodē.
Argeſtes xiij.
Argleuces xxviij.
Ariſtippi timor xi.
Ariſtotelis laus. v.
Ariſtotelis ſentētia de terrę motu. eodem
Aruiſiū ꝓ aniſinū. xxviij
Auſter peſtifer xiij
Auſter gignit fœminas, folio xv.
Auicenna. xi.

B

Bentiuolorū laus iiij.
Braſmatię viij.
Biothanatus. xij.

C

Cacexia xvij.
Cacexia ꝓ cachoſia xvij & xxviij.

Cathectici. xiij.
Cacochyla. xviij.
Cacochyma. xviij.
Cacoſtomachus, xxxi.
Camillus peſte mortuus. folio xij.
Camilla iij.
Canon Polycleti xxij
Cathectica, pro Catheli‑ca. xxvij
Chaſma viij.
Cecubũ ꝑ ercubũ xxviij
Celtica ꝑ electica eodẽ.
Centauria xxviij
Cicen ꝑ ciceone xxxi
Cinnabaris eodem
Cynocauma xxv
Chiron xxix.
Chiroia ꝑ charõia eodẽ.
Chorus xiiij.
Clades Nicomedenſium folio viij.
Conſtitutio xxi.
Cõtagio peſtilẽtię xvij.
Copaides. xxvi.
Craſis xviij. & xxi
Crocomagma pro croco‑magnetis. xxvij.

D

Dauidi optio facta xiij.
Defrutũ quid xxxi.
Deleterion xxiij.
Democriti pr̄ia xx. et xxij
Deſcriptis peſtilẽtię xvi.
Dyacrõmion pro Dyacro‑ſimos xxvij.
Diaſcoridon pro Diaſco‑ron xxvij
Diſpnoea ꝑ diſma. xxviij
Dolia duo Iouis i.
Domus Grammaticę ſi‑milis. i.
Domus Bentiuoloꝝ ij.

E

Electica ꝑ celtica xxviij.
Elephãtes quid terreat. i.
Empedoclis remedia. xx.
Ennoſigeus. v
Eparchus pro Euparcus. folio xxxi
Epidemus, xv.
Epilepſia xi.
Epſema ꝑ epſima xxxi
Eſopon ꝑ yſopũ xxv.
Euaporationes cauſa reꝝ multarum. v
Euectici xxviij.
Euexia eodem.
Exẽplũ Thraſibuli xxv.
Exm̃ Nicomedis. xxvij.

Exemplũ Ariſtippi xi.

F

Falernũ ꝓ falatinũ xxviij
Frugalitas bona xviij.
Fulci obitus xij

G

Garum xxvij.
Gauranum pro Galaria-num. xxviij
Geroforia xxv
Gerocomia, pro Ciroco-mica. xxvii
Geleſteos xxviij
Gleucos. eodem.
Gleucinũ oleum xxviij
Gonorhoei pro gomorei folio. xxiiij.

H

Hellada ꝓ Elandea xxxi
Heraclia xxvij
Heradius ꝓ heradius eo.
Hercules alexicacos xx.
Hydrophobia xxv.
Hydrophoui eodem
Hypenemia pro hypore-mia. xxv.
Hipocratis medicia xix.

I

Ignis cauſa v
Inclinatio ix
Iulius pollux xxiij.
Ira dei vij.

L

Lapis heraclius xxvij
Laſer xxxij.
Laurete effectus xx
Laus vincẽtij paleoti. iiij
Laus Ioãnis Bẽtiuoli, eo.
Laus Ariſtotelis v.
Laus Alberti vi.
Lẽnia terra xxix.
Lepida xxiiij
Liguſticũ xxvi
λιμοσ xv
Liuius xxvij
Lucretius vi
Luna inſtar cõſulis vi.
λοιμοσ. xv.
Loemodes eodem
Lutũ ſigillatũ vñ xxix

M

Magnes vnde xxvij.
Mediocritas xiij.
Melecides fatuus xxij

Medicus imperitus et ma lus.fo. xxx.
Meridionales timidi cur. folio xi.
Motus mortis effectus q. folio x.
Mycetias ix.
Myctematici viij.
Mythilene xiiij.

N

Narce xxiij
Narcotica eodem.
Natura hoi nouerca i.
Nicomedia viij.
Nicomedis cupido. xxvij

O

Obliuio ex peſtilẽtia xvi
Oeſipũ ꝑ yſopum xxv
Oleũ gleucinũ xxviij.
Orthopnoea pro orto mia. eodem
Opos cyrenaicos xxxi.
Oua ſubuẽtanea xxv.
Ouiparũ xxiiij.
Ozena xxviij

P

Palladius xxxij.
Palmatie. ix.
Panacem. xxvi.
Pandemos xv
Paſtillus xxiij
Paſtinaca. xxiiij.
Pauor quid egit xij
Pederotrophica ꝑ pedoſica xxxi.
Pedotriues, pro pedotribus. xxxi.
Peloponeſus apia xxiij
Peſtilẽtia vñ xij. & xiij.
Peſtilentia irremediabilis, xij
Peſtilẽtia vt cancer. xvij.
Peſtilentia poetarum materia xv
Peſtilentię deſcriptio. xvi
Peſtilentię cauſa xvij
Peſtilẽtię remedia xxi
Phalangia xxij.
Plinius heluo librorũ dicitur. vi.
Polycleti regula q̃ xxij.
Polygraphotatos. v.
Polyhiſtor eodem
Priapiſcos pro priapiſm⁹ folio xxix

Q

Qui nucleũ eſſe vult xxx

R
Religio remedium peſtis folio xix.
Regula Polycleti xxij

S
Sagittarij ſignũ xxix.
Sanitas. xiij.
Sapiens apud inſipientes folio xxij
Sapa xxxi
Satyriaſis ꝓ ſiriaſis xxix
Satyrion eodem.
Sceleis xxxi.
Scioterico n v
Selachia xxiiij.
Semnon iij
Senes nō ſentire peſtem. folio xxi.
Septētrionales fortes cur folio x
Sideritis xxvij
Sidera vñ p aſcunt. xiiij.
Silius. xxvij.
Siphones pro ſympones folio xxviij.
Syringia eodem.
Siriaſis xxix.
Sirius. xv
Socrates. xviij
Sol inſtar regis vi.
Sphragis xxix
Straton vij.
Subuentana oua xxv.
Succuſſio ix.
Suidas xxiij.&xxxi.
Suſpirium xxviij.

T
Templa rimoſa ij.
Terra ſigillata qd ſit xxix
Terręmotus cauſę q̃ v.
Terręmotus quid vij
Terręmotus effectus fo. viij.&ix.
Terręmotus ſub Galeno folio viij.
Terręmo.ſub tyberio eo.
Terręmotus in Gallia. v
Terręmotus ſigna ix.
Terręmotus p̄ſagia. eo.
Terręmotus remedia x.
Thales v
Theriace vnde xxi.
Thraſibulus xxv.
Thrucidides xvi.
Togata. v.
Torpedo. xxiij
Trimma xxvi.
Tremor terrę & in corpore vi
Tremor ix.
Trias iiij.
Trigon, xxiiij.

INDEX

Triſmegiſtus. ix.
Trochiſci xxiij.
Tropei xxv
θειοτατου v. ⁊ vi
θηρ. xxiij.
θηρια. eodem.
Turris Bentiuolorum. iiij

V

Venti peſtilẽtię cã. xiiij
Vigilię noxię. xv.
Victus ſimplex ſaluber. folio xviij.
Victruuius xiij.
Vinũ contra peſtẽ xxi
Virtutes naturales xxvij
Viuiparũ xxiij
Vlpianus viij
Vlpicum xxviij
Votorum locus i pauore ij.
Vrbs quid i.
Vrbes .xij. ꝓſtrate viij

Y

Ydrophorbia xxv.
Ypatos ꝑ ypater xxxi.
Ypotrimma xxvi.

Z

Zephyria xxv
Zodiacus ix.

Τελωσ

Hoc, Philippi Beroaldi de terręmotu, opus Argentorati in Mathiæ Schurerij Helvetenſis officina, ſtãneis calamis, excriptũ eſt. Anno, IHESV, in cuius obitu tota machina portentoſo, necnõ naturę inſueto tremore concuſſa fuit. M. D. X. Menſe Maij.

BADISCHE
LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg

B, XII, 8.

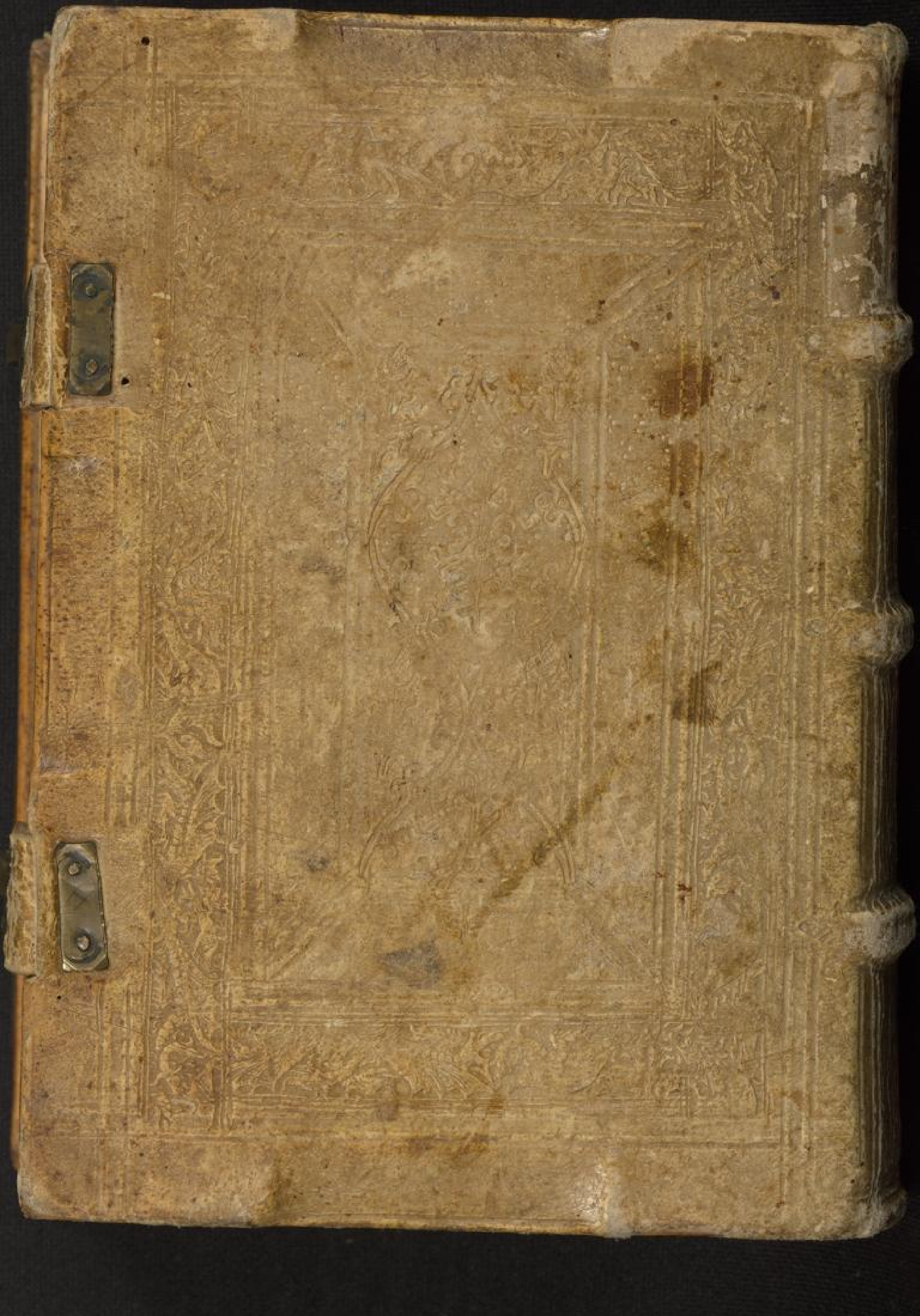

BLB BADISCHE LANDESBIBLIOTHEK
Baden-Württemberg